

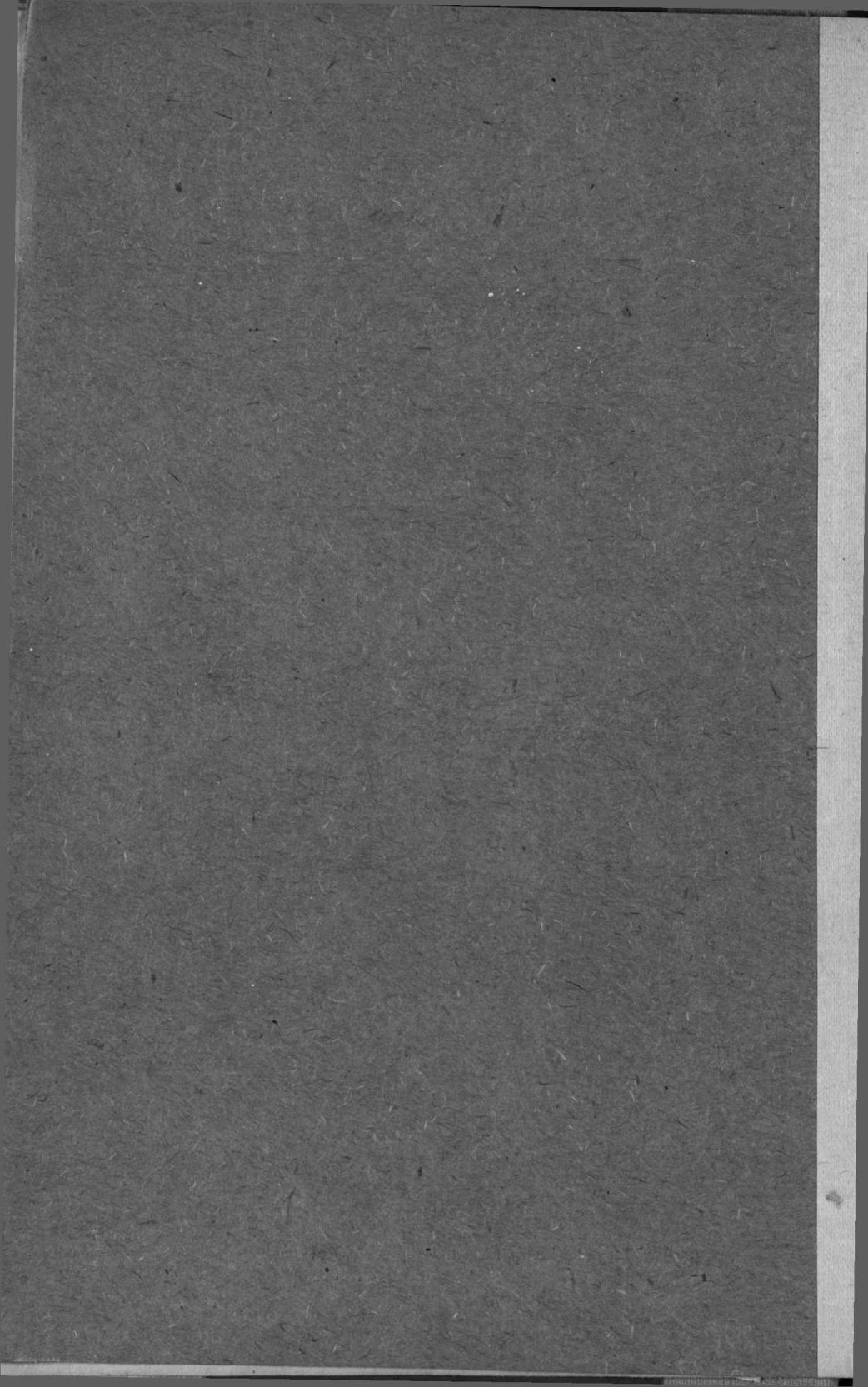
~~H1739-F~~
5

WOODRICK

752.9/II 51.

1

1 9 3 6

В. И. Л Е Н И Н

1870 — 1924

НЗС Коми
1-1a

У д А Р Н Ї К

ХУДОЖЕСТВОА СÖВЕТСКÖЖ ЛІТЕРАТУРА
КОМИ ЖУРНАЛ

ЛЕТÖ СÖВЕТСКÖЖ
ПИСАТЕЛЪАС СОЮЗЛОН
КОМИ ПРАВЛЕНІЕ

№ 1

ЯНВАР 1936 ВО

У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ССП

ПОД РЕДАКЦИЕЙ:
М. ДОРНИНА (отв. редактор),
П. ШЕБОЛКИНА и И. ИЗ'ЮРОВА

№ 1

ЯНВАРЬ 1936 ГОД

Лавей дед көсүө жоктугун

БИГТ

КодкО лун Сыктывкарса улчјас куџа отарө-мөдa-рө лунтыр ветлөдліс жежыд паса, сөд балаку шапкаа да жежыд вым катаһика старік. Сіјө ветлөдліс туј шөрөд, гөгөр чатрасіс да, кыџа каџаліс Сөветскөј-Коммунистическөј улчјас пелөсын сулалыс міліціонер, пыравліс быд магаһинө. Тешкод вөлі аџыны кар шөрыс, уна јөз пөвсыс тащөм картіна вывса-код пөрыс федсө. Міліціонер мөвпыштіс: „Емөг-на тај быдсамаыс. Көнкө базар вылө дас рос вајліс, сесса өні мыкө корсө һөбны донтөмжыкөс“. Иңтереснөјыс сені һинөм ез вөв.

А жежыд паса федө пыравліс быд магаһинө, сінјаснас төвар полкајас куџа гөгөр сывјыштлөм бөрын быдлаыс јуа-сіс өтїктор:

— Грамапонт тіјан абу?

Стојка сајын сулалыс вузасысјас первојтө һекод оз гөгөрвоны сылыс јуалөмсө.

— Грамапонт, міса?—сесса мөдыс јуалас сіјө.

— Кущөм грамапонт?—дырөн вочавџасны вузасысјас, а мыјөн аџасны һөбасысдылыс кызсінкымјас увтіыс збылыс јуасан сінјассө, гыбралөм зор тошсө да жежыд пассө, һумјалігтыр висталасны:—Грамафонјастө өні оз вөчны. Колө-кө патөфонјас со емөг.

— Патөпоныд меным оз ков. Меным грамапонт вај!

І таџи быд магаһинын, коді сылы услө сїнулас. Јуавліс нөшта карса мукөд магаһинјас јылыс, но індавлісны важјас вылас, кыгчөјасө сіјө воліс-һын.

Сесса сувтіс улч шөрө да кутіс думажтны, кодарө мунны, кытчө сіјө ез-на волы. „Окма, вес волөм лоіс. Грамапонт ез сур“, шөгсіс аслыс.

А кар оліс аслас олөмөн. Улч куџа термасөмөн ветлісны јөз, журјалісны автомобилјас. Сөветскаја-Коммунистичес-

каја умчјас шöрын сулалис мимциöнер, кисö мышсајас крес-
талöмөн важнöја ветлöдлис умч шöрын. Јежыд паса ðedö
векöдчис сылаң.

— Товарыш мимциöнер! Товарыш мимциöнер!—ылыгаң-
на кутис горзыны.

— Теныд мыј?—ассыс достoинствосö кутны зилöмөн
јуалис сijö.

Јежыд паса ðed бостлис јур вывгыс балаку шапкасö.

— Меным ескөн рајобком колис,—полігтыр висталис.

— Мыј?—ез гөгөрво мимциöнерыд.—Кушöм рајобком?
Буді кодыскö öткыс? Сещöмыс кар пагтаас абу.

— Кызі абу? Главнöј учрежденијeыс? Рајобком, мiга..

Мимциöнер венис аussyс öнтаја чajtöмсö тајö морт јыв-
гыс. „Көн-кө норасöмјасөн карö воис“,—шуис аслыс.

— Буді Рајком либö Обком? Обкомыс тани матын. А
теныд мыјла сетчö?

ðedöс рад бостис, мыј сурис көч öтк сыкөд сорңитыс.

— Грамапонт колö һöбны...

— Грамафон?—ез ескы мимциöнер.—Сени оз вузавны.
Колö лавкаö мунны.

— да һекөн абу. Сег гашкö сетасны. Складгыс ми мыј.

— Оз, сег оз сетны. А мыјла теныд грамафоныс?

— Колö... Ворсö сijö зев бура... јöктыны көсја...

Мимциöнер çикöз чујмис: „Пöрыс ðed... Рајобком... гра-
мафон... јöктыны“...—кызі тајöс ставсö гөгөрвоны?

— Гашкö налог куҗа?—тöждысöмөн јуалис мимциöнер.

— Кушöм налог! Ми пöрыскöд шуим грамапонт һöбны,
а сijö һекыс ез сур,—норасиг моз-һин висталис јежыд паса
ðedö.

— Сен, мiга, оз вузасны. Лавкајасыс колö корсны.

— Быдлаын-һин ме вöли. Некөн абу. Патөпон кушöмöс-
кö вöзjöны. Сен гашкö корсасны. Пöрыс дiнö абу лöсыд
тыртöг воны.

Мимциöнер iндис кыксудта јежыд керка вылö, весиг
вајöдис öзöс дiнöзыс.

— Пасибö, бур пи, пасибö,—атвöалис ðed мимциöнерöс.

— Нһинöмыс, ðedö!—вочавизис сijö да кисö пуктылис јур
дiнас.

А јежыд паса, гыöралöм тошка ðed пырис кык öзöс
сајö, воис куҗ калидорö. Öтарын i мöдарын вöлины öзöсјас,
но сijö ез тöд—кытчö сылы позö пырны.

— Меным ескö јуралыгыс... медыжыдыс...—полігтыр
кутис сijö калидор куҗа муныгöс.

— Векыда!—шуис сijö да кiнас iндис калидор помö.

Ласеј ђед, а тајө вөлі сјјө — „Вын“ колхозыг ударнык-жоңух Вшерагын Ласеј, — мунис индөм инө, пырис өтик восса өзөсө.

— Теныд мыј, төварыш?— жуалис сылыг пызан сајын пукалыг косөдінік морт.

— Меным ескөн журалыгыс...

— Мыј куза?— жуагыс вөлі стрөг да Ласеј быдөн пов-зис код: тани, бара, зик ынөм оз артмы.

— Грамапонт меным колө.

— Тани, төварыш, оз вузаны. Колө мунны магагынө.

— Ыбекөн абу. Ме лунтыр корси.

— Ынөмөн ог вермы отсавны. Грамафонјас өни өдвакө сурасны. А те кытыс? Мыјла теныд грамафоныс?

Стрөг мортыд абу-нын вөлөма сещөм стрөг. Сдук мыс-ти Ласеј ђед пукалис-нын сылы паныд, горнитис важ төдса-көд моз, висталис:

— Гөгөрвоан, меным грамапонтыс быт колө? Ыкекыз сывтөг оз поз. Сещөм олөмыс өни гартыштчис. Мед вөлі ми-ча, ыжыд трубаа, а сес ворсөм кылис. Ми ескөн пөрыскөд, быдлун кутим кывзыны. А ставыс тајө бергөдчис со кызі: апонскөј војна дырји ме вөлі салдатын. Комын во-нын со тыри сылы. Ми сулалім Сібірын. А мијан вөлі сещөм куз-усјаса пельдебель. Овыс зев тешкод вөлі да вунис-нын. Зев скөр, быдөн вылын кратайтчылис. Мијан коміјас вылын торја-нын. Зыракјасөн пыр ымтіс. Мөд ым егө і кывлө. Ставөн сыыс полім. Корас ас ordас, быдторсө щөктө вөчны: пессө поткөдлыны, көлујсө весавны, ва вајавны, гөгөр idравны. Муртса-кө озжык ло сыног — төдны кутас служба помөзыд. Сы ordө вескавны быдөн повлис. Вот өтчид сјјө корөма менө ас дінас. Мунігөн і мөвпала: куш-кө, миса, пес поткөд-лыны ми ва вајны — ынөм-на. Вермас-өд і ыывромад сетав-ны, лыа мешөкөн котрөдлыны і быдтор. Пыри, чест сеті кызі колө, сулала. Секи быдөнлы колө кужны честтө сетны, өзжык-кө артмы либө мыјкө гудралан — даспөв щөктасны вөчны. Пельдебельид і меным шуө: „Пляши!“ Ме ег гөгөр-во — мыјла јөктынысө? А колө шуны, сывлөн вөлі есјјө... грамапонтыд. Мича сещөм, југыд трубајаса. Ми унаыс аззыв-лім, кызі сјјө пукавалис сы дінын да кодөскө салдатјас пыг-јөктөдіс. Сјјө сывлөн гаж вөвали. Пуктас кытчөкө сөд гөгыл, кушөмкө вороп бергөдас да ворсны кутас. Сјјө меным мө-дыс: „Пляши!“. Вөчны ынөм — лоө јөктыны. Буржык, миса, јөктыны, мед аслым-жө унжык сысан оз сур. А то ыөтчид оз вунөдлы, пыр кутас казтивны, кор слөј сурас. Јөкті. Сјјө шуө: „Молодец!“ да сетө меным пісмө. Гортыс меным

пiсмöясыд зев шоча воываисны, гортсаяс гижны оз вöли кужны. Со мыј вылö менö пельдпелыды вöлöм jöктöдöма! Нимкофа муні казармаö, щöкті лыддыны jортјаслы. Ачым лыддысны нi гижны ег-жö кужлы. А гортсаң меным гижöны, мыј бат кулöма, дај медбөрја мөснымöс вот мынтытöмыс нуöмаöс. Со мыј вылö менам jöктыссöма! Вель уна војсы бöрын ме вöталі сіјö jöктöмтö да југыд трубаа грамапонсö. Немчöж кезлö сіјö коліс. Немчöж ез вунылы пельдпелыдылөн jöктöдöмыд. Ворсöм шысö вöли ог вермы кывзыны. А таво мi бостім нольсо сајас тудоден. Сы мында һаһыс да сöмыс һöдчыд-на ез вöвлы! I шуім мi пöрыскöд аслыным лöсöдны сещöм грамапонтсö, мед мiјанлы сесса сіјö ворсiс да мiјанöс гажöдiс. Гөгөрвоан сесса, мыјла меным öнi грамапонтöгыс һекыз оз поң? Пуктiм ескөн мi сіјöс пызан вылö, чукöрт-чiм куш пöрысјас, кутiм jöктыны да кывзыны сылыс ворсöмсö. Олöмыс сещöм пуксiс, мыј грамапонтöгыс öнi һекыз оз поң.

Стрөг мортыдлөн стрöглуныс зiкөң воши. Гiнјасыс југјалисны, чужöмыс гажаа һумјалис. Сiјö кытчöкö петалис здук кезлö, вајіс сöд јашщiк, востiс сылыс вевтсö.

— Со мiјан öнi сöветскöј грамафонјасыс кушöмöс,— шуіс сіјö.— Аңған? Важöнтö југыд грамафонјасыд гажöдлісны поңаслыс да купечаслыс оланiнјас, а öнi сіјö мiјан быдöнлөн колö лоны.

Лöсöдiс кыткö, пуктiс пластiнка, i јашщiкыс мöдiсны петны сещöм мыла, гажа шыјас, кушöмјасöс Ласеј дед важөн һiн ез кывлы да важөн-һiн көсјiс кывлыны. Сылөн чужöмыс ставнас һумјалис ыжыд шудөн i сіјö еiнсö ез лептыс ворсыс јашщiк вылыс да вомсö паскöдöмөн суға кывзiс...

...Рытгорувнас-һiн Сöветскаја-Коммунистiческаја улiчјас пельöсын сулалыс мiмiциöнер аззыліс, кызi öнтаја жежыд пага дедыд муніс орчөн обiсполкомса јуралыскöд да мыјкö сылы зiла вiсталис. Кi јылас сылөн вöли патефон јашщiк, а обiсполкомса јуралыс нуіс пластiнка чукөр. Мiмiциöнер сeтiс налы чест, аслыс мөвпыштiс: „Мун дај гөгөрво öнiја jöзтö! Пöрыс дедјас патефонјас корсöны да jöктыны көсјöны, а мыј-һiн кутасны вöчны том jöзыс?“

Ј У К М Ö С Ö

(„919-8d“ ҒИМА ПОЕМАЫГ ЧУКТÖD)

...Лолөј,
 Пуқышт мекөд тавој!
 Гөлөмөј,
 Кутышт лолөс!—
 Кақтыштам, мыј лолі
 Тајө лун војө
 Дасөкмысөд воө...

(Поемад ыртас
 кывјас).

Пыдө кынміс му.
 Кыза жіәіс жу...
 Јукмөс,
 Кытчө—
 Некущөм черпу
 Оз суә!
 Пыріә...
 Жугласө вірөз
 Јі дорө чуңрөч...

Летчөдіс „ввон!“
 Белөј конвој
 Көзыд кын кумјыс
 Морт дасвіта чукөр...
 (Ез вөв јенежын чуқыр—
 Сулаліс дон
 Коәула вој...)
 —„Кералөј, јөрдан!*)
 Горөдіс полкан**)
 —„Татчө мі тіјанөс
 Гөрджасөс јортам!..

*) Јөрдан—хріст. релігіјалөн ва „веждан“ јукмөс.

***) Полкан—лок пон ғим.

Чездало, печласо сынöd...
Пеадало пішшал затвор...
Жугласо вірөз
Јі dorö чуңрөч...—
Вогсіс — „ыызз!“
Пемыд јі вор...
Полканлөн став*)
Пастом војтырөс,
Штык жылөн чуңаліс,
Рыdorö зырө...
Ез сетчы пежавны ассө
Јос жыла көртөн
Славнөј јорт
Петыр Степан:
Ез горөд — „ој!..“
Вөзјіс сөлөмгыс сөмын
Јортчөктіс... „на, бостөј!..“
da медвојдөр—
Суныштіс ваө...
(Ез кыв і чемадлөн,
Гөтырлөн „ој“.
Төдліс-тај сөмын
Јанварса козула вој).

*) Став—свора, шајка.

ЈЕЖЫД ВО

ІСТОРІЧЕСКӨЈ ПОВЕҖҒЫ ПАНАС

І ЧАҖҒ

І

ЗАВОДҒИҖС 1919-өд во. Заводиҗис буреҗ сiҗө воыс, кор странаөс пурны вөли гөгөрбоксаң ускөд-чөмаөс имперіалистическөј интервентјас, кор Војвылыс сөлөмсө — Кардорөс вөли бостөмаөс „союз-ныкјас“, кор комі му вылын пансис гражданскөј војна.

Комі јанвар төлыс. Паскыд ујта Печера ју пөлөн карнан моз чукылөн һужөдчөм Мылдин сикт быҗтө вөјөма жужыд лым пышкө гөра бокшаө. Но олөмыс сиктын мунө јона гыалөмөн, јөзыс жуөны козувкот кар вылын моз, һөтчыд-на вөвлытөм уна. Тајө кадас Мылдин сикт куҗа вөли терма-сөмөн өтмөдарө ветлөны вөлајас, ветлөны подајас, ветлөны өткөн і чукөрөн, ветлөны вөслөн і котөрөн. Мылдин шөрын, казарма динын, асывсаң рытөҗ велөдчөны Суворов отрядыс красноармејецјас.

Мылдинсајас унаөн первојыс-на аҗҗөны тащөм велөдчөмсө. Најө дыр сулалөмөн да сіннысө лапјөдлөмөн виҗөдөны красно-армејецјас вылө, налөн југјалан штыкјас вылө да кывзөны Суворовлыс лечыд гөлөса командасө. Казармасаң һеылын Пиле Петыр җоң час-һин доҗфалө вөвсө да пыр-на ез доҗ-фассы. Сiҗө бостас мегырсө, лептас доҗвож пөвсө да көсјас нысавны гужіас, но сек сiҗө кылас Суворовлыс команда:

— К боју готовс!

да мегырыс і доҗвожыс усө, доҗфасөмыс вунө.

А сыкөд паныдөн мөдар туж бокас, Пиле Ондреј керка воҗын, рөзвал доҗ бокын, куриҗчө сојваса мужик да отрад велөдчөм вылө виҗөдөмөн варовитө мөд мужиккөд:

— Со тајөјас талуң велөдчөны-на, а кымынкө лун мыс-ти збылыс кутасны.

— Тајјас помыс һинөм оз артмы... А те кывлин Порогсид?

— Мыјсө? Ме торја һинөм ег кывлы. Төрыт-тај сетчө бара ыстисны тасаң јөвөс-а.

— Белөҗҗасыд ускөдчылөмаөс. Боҗ вөлөма. Вага Иван Ічөт Соҗваыс усөма. Өлөшка Васил, ічөтыс, добровольцыс,—плө-нө сурөма. Оз төдны ловҗа абу.

— Но-о! Сізкө-өд он і төдлы татчө воасны өтї воҗөн. Дырө-нө өтї со версттө локныд.

— Өтї воҗөн көч оз воны, а реҗыд ме чаҗта богтасны Мылдінтө!

Горҗытысҗаслаң матыстчїсны Улман Миколаҗ да Семө Өлөк. Секи-жө кывтылдәдорсаңыс мунїсны вөлаҗас. Доддын пукалыс, отрадын команҗир Ісаков, кодї вөлі белөҗҗаскөд тышкасігөн раңитчөма Лапін туҗ вылын да петө Еҗваө, кі-сө лептыштлөмөн прөшщәҗтчїс красноармеҗецҗаскөд. А Улман Миколаҗ лок пырыс сералөмөн горөдіс воча:

— Колччывҗешчө лун-мөд кеҗлө да сек тәттө прөшщәҗтчы!
Но тәҗөс некөд өз гөгөрво.

Соҗваса мужік воҗө сорҗитө:

— Кушөм суе вөлі тәҗө Ісаковыс да пулаыд небөс рам-мөдөма. Арнас менсым сїкт куҗа муніг косттї гынсапөгөс пөрччөдіс да мырәдіс. Ачым, со, лок гынҗур кеҗыс колі.

А менсым лыҗ гөз мырәдіс. даҗ куш-өмөҗ менсым. Уна-лыс-өд. Кодлөн мыҗ сурө, сіҗө і мырәдө вөлі, а он кут сет-ны—наҗаҗкаалө.

— Мыҗ морсө-нө ескө візөданныд? Кошкөптінныд-кө—сені і ставыс вөлі,—кыліс сорҗи помнысө да өзтыштїс Семө Өлөк.

— Абу-өд куш тәҗө грабітысыд да нөҗтыгыд. Став коммуҗыстыс-өд өткөд: Поруновыс і Манделбаумыс-і.

— Мыҗла-нө те абутөм торсө вісталан! Манделбаумҗа-сыд сөмын Јігө Өлөксанлыс да Пішщїк Іванлыс контрїбу-цїҗа перҗылісны, а крөстәнатө ез вөрәдөдлыны.

— Наҗө-өд крөстәна-жө: віаму вөд-ітөны даҗ перна новлөны.

— Кушөм-нө наҗө крөстәна, купечҗасыд?

— Кодї крөст новлө, сіҗө і крөстәна. А коммуҗыстҗасыд ставныс пернатөмөс, җентөдтөмҗас, аңтїкрїстҗас.

Талы воча некөд өз шыас. Јен җымнад ставнысө веніс, а сөгга скөра содтїс:

— А те-нө мыҗ? Щөщ көсҗан аңтїкрїст чукөрас пырны? Ен кывлы, мыҗ тәҗөҗас җылыс віставліс мїсҗиөнер Клочковыд? Вунөдін?

Ташөм норасөм сора скөр сорҗиҗас вөлі ветлөны Мыл-дін куҗа да өтлаасөны, сөлҗитчөны җенмөс вунөдөм җылыс, җентөдтөмҗас җылыс сорҗиөн, а сөгга лаңтөны, пышкө пырөны.

Кадыс вөлі шуштөм. Олөмыс җескыд. Сїктын олысҗас-лөн і красноармеҗецҗаслөн оз суҗы җаң-җи мукөд соҗантор-

јас Печераын ыи Ежва вожын. А белöјјас шыг кöјинјас моз
усласисны пурны быд боксаы: Чердынсаы локтисны Порог
сиктöз, Сибирсаы—Лапин туј вылöз дај Устыдымала дорсаы.

Мылдинын сек вöли сöмын Суворовлөн отрад да Моро
зовлөн економическöј экспедиция. Черемныхлөн отрад леччис
нын Щугорö. Мандельбаумлөн сені-жö вöли. Мылдинсајас пыщ
кыс накöд щöщ мунисны Суз Јогор Васил, Туфјакөв Мiku
лај да мукöд.

II

Мылдинсаы дас километр сајын, Ежваö петан туј вы
лын, Сојва ју керöс јылын кыптöма ыеыжыд сикт—Ыжыд Сој
ва. Сикт шöрын сулалыс öтмöдарö сикгöра ыжыд вым кер
каын, Кöста Миска ордын, 1919 вога феврал медвозза лун
јасö чукöртчисны војын керка тырыс јöз, морт 15—18. Со
сені öчка Скореходов,—Мылдинса меснычеј, лысöм пыщкö
чыс бјурократ, монархист. Олö вöли Мылдинын, кыз шуасны,
выј да јай пыщкын туплагöмөн, вьатка бостöмөн. Со сылөн
отсагысыс—кондуктор Иван Федосејевич Мельников, југыд
кйча чиновник, Скореходовлыс туйсö тамалыс, купечлөн ыат.
Тайö кадас сийö вöли суйсöма волвојенкоматö инструкторö.
Сені-жö Чердынныс озыр купеч Смольников кыјöдö сінјаснас
венны да кйјаснас курыштны. Јенув пелöсын валитчöма ева
тöј чужöма Сандрö Петыр да шылкйöдлö öтмöдарö христос
лөн коф вожа тошсö, зев ыжыд ныр роф пöвсö зевкйöдлö
мөн; сыйкöд орчча вичко старöсталөн ыат—Пила Парас Иван,
пелкйик сöд усјаса, öшöдчöм сінкымјаса, сизі і лөсöдчö
конјыштны, пурны. Мöдар бокас сийö вичко старöстайслөн,
кулакыслөн, выја јурсия Јепим Јогорлөн мöд ыатыс—Кöста
Миска—тайö керкасыс кöчайн, сиктас медозыр морт. Возын
жык гөрба ныра Василко Петыр—купеч пі. Мöдлапöv сик
тыс. Сен-жö Щугорыс сöд Јермол Грйшö, Мельниковлөн
рöдны.

Ставныс сорнитöны шöпкöдчöмөн, мед ыекод оз кыв.

— Öнi кадыс меда лöсыд. Ставным öружјаöс. Белöј
јас матынöс. Сöмын кор најöс.

— Тырмас. Сесга власысö асланым колö бостны. Рöзö
ритисны-нын зикöз мијанöс.

— Öнi татчö воис Ежвасаы вйтсö кымын вöла Лапиныс
ныы петкöдöм могыс. Уз ков лезны ныысö нуны. Сийö мед
аслыным колö.

— Пароходыс-пö зöлөтныкяссö кöсјöны нуны. Мыј сес
са ми вöчам сытöг пароходнас. Мыј ми кутам вйетавны кö
чяјеваыслы—Черныхыслы, ог-кö кужöј вйчны пароходсö сылыс.

Сандрө Петыр тошсö шыкјöдлöмөн кi пöвсö лептыш-
тис да кутис нузїника лапјöдлöмөн мудрöя вiставны ныр
роз пöвсö јешщö-на јонжыка зевтöмөн:

— Господа! Сыр нöрöвiтны мiжанлы оз поз. Колö заво-
дiтны. Јöзыслы колö вiставны, напiрмер, мыј тајö вöлаја-
сыс оз Лапиноö һаһла мунны, а Мылдинö воисны крестана-
лыг став скöтсö да овмöссö нуны. Быдлаын колö вiставны-
ны, напiрмер, кызi Исаковыс крестанасö нöйтлис. Колö, напi-
мер, вiставны, мыј господ щöктö iстребитны тајö гöрд аһи-
христјассö, кодјас iздевайтчöны јен вылын. Вiсталöј быдөн-
лы, мыј Пишшик Петыр Сеһа куритчiс вiчкоын, пежалiс сва-
тöј вiчкосö.

— Абу-пö куритчöма-да,—сузышитiс кодкö.

— Куритчöма кöт абу, мем вiсталiс Васiл поп да сiјö
оз пöрјав.

Сыр таз шöпкöдчiсны, быд боксаһ арталiсны. Iндалисны
щöщ кодлы кушöм чiн сетны, кодöс мыјөн наградiтны. Урчи-
тiсны кодјасöс лыјлыны.

Бöрвылас Мельникöв шуö:

— Менö, господа, первојсö щöщ ковмас арестујтлыны,
мед оз гöгöрвоны мiжанлыг кыпöдчöмнымöс.—А ачыс зев
јона полö, оз чајт артмыны-да. Тазнас сiјö вöли арталö:

— Оз-кö удајтчы, ме ловја кома, öд менö накöд-жö арес-
тујтласны.

Гуса собраһiје бöрын öткөн-öткөн разöдчалiсны һекод
тöдлытöг, мунiсны крестана пöвсö, казармаö ылöдны, шы-
чöдны, кыпöдны јöзöс...

III

Феврал һөлöд лун. Јенежыс кымöра. Лебалö шочиһик
лым. Ывлаыс ыркыкод. Улiчјас куҗа сҗакөн Васiл дiнö гöрд
флагјасөн локтöны уна јöз: красноармејецјас i крестана, пö-
рыс i том, нывбаба i мужик. Мылдин сiктö вöмiстi-на воöма
Карл Лiбкнехтöс да Роза Луксембургöс вiјöм јылыс јуöрыс
да чукöртчöны јöзыс сҗемонстрацiја ылö, а војнас красно-
армејецјас мöдасны фронт ылö Порогö.

Сҗакөн Васiл дiнын лöи мiвiнг. Јöзыс локтöны чöла: һе-
код оз сыв һi весiг оз гораа сорһит. Сöмын öткымынөн
шöпкöдчöны кушöмкö гöгöрвотöм тор јылыс.

Сҗакөн Васiл кiлчöпос вылын вiтö-квајтөн. Сенi Моро-
зов, кучик тужуркаа, iчöтик јос тошка. Суворов—шыһела,
öчкиа, бокас шашка, да мукöд вескöдлысјас.

Кiлчö вестын красноармејецјас, но налөн радјасыс торк-

гöма. Красноармејцјас костöд ветлöдлö Парас Иван да мыкö шöпкöдö öтi-мöдлы.

Кiмчö вывсаң бурадыр пöса вiсталис Морозов, кi пöвсö кучик тужурка æптö сужöмөн. Мiтiнг помасöм бöрын сылисны похороннöј марш:

„Вы жертвоју пали в борбе роковой...“

Салдатјас бөрвылын сулалыс Гемö Öмök лок пырые чöвтiс:

— Сылöј, сылöј медбөрјасыныд. Асныдтö-öд сылöданныд!

Но ылынжык сулалысјас тајöс ез кывны.

Семонстрацiја бöрын бура дыр мыгтi, рытнас час öкмыс гөгöрын, улыс казармаö локтiс Суворов, медем сетны распоражеңејас фронт вылö мөдöдöм куға да сорңытыштны красноармејцјаскöд. Часжын кымын сiјö олис канцеларијаын, а сесга кутiс петны. Коридорыс сiјö каҗалис красноармејцöс, Кöста Öмököс, кодлы щöктöма вöли быщкыны Суворовöс петигас. Кöста Öмök заводитлис лептыны виңтовкасö, но сiјö уеi кiеыс. Суворов гөгöрвотöг жуалис сылыс:

— Мыјнö лоiн?

— Вугыртi,—артмiс сылөн.

Суворов мөдöдчiс воғö, посвоғ öғöслаңö. А сенi вöли сулалöны вiтөн: Парас Гергеј Öмökсан, Опоң Иван Мишка, Гемö Öмök, Парас Петыр да јешщö кодкö. Мыјөн Суворовыд воiс на вестöғ, најö ставныс öтпырјö бырскöбтiсны Суворовтö штыкнаныс. Суворов ескö i уытiс-на перјыны сабласö, но керыштны ез-нын вермы, сöмын Опоң Иван Мишкалыс нөбöдiс шыңел пöласö.

Штыкјас јылас Суворовöс петкöдiсны посвоғас, а бöрынжык леччöдiсны јi вылö да шыбытiсны шојсö понјаслы сојны.

Вiејас котöртiсны вiставны Сандрö Петырлы:

— Мi заводитiм. Сесга мыј?

— Заводитiд-кö колö помöғ нуöдны,—лапјöдлис Сандрö Петыр, а ачыс мунiс советујтчыны Мемњиков да Скороходов дiнö.

Улыс казармаö чукöртiсны надежнöј мужикјасöс, сетiсны налы öружје. Сесга кајiсны чук јылö, вылыс казармаö, көнi вöли олöны ежваса красноармејцјас.

Најö ез тöдны Суворовöс вiом јылыс, ез тöдны восстанје јылыс. Локтысјасöс чајтiсны ас јöзөн, дiнаныс леҗiсны да ез i тöдлыны—сурiны. Ставнысö разоружитiсны, унаöс арестујтiсны.

Казарма дiнын важ поп керкаын вöли олö уралса еко-

номіческōй експедиціяыс начальнік Морозов. Вылыс казарма-саос разоружітōмкōд щōщ кышалісны Морозовлыс керкасō. Сетчō пыріс өтї повстанец да сетіс ульїматум:

— Выл власъ щōктō теныд сдајтчыны вїт мїнут срокōн, а өнї кімчōад јїгōдчїг косттї, колї-нїн со сїѣм мїнут.

Морозов ескō кутчыслїс ѣптас, но оружїеыс сылōн колōма вылыс судтаас, а кор кōсјїс котōртны, кајны сетчō—кутїсны, арестујтїсны.

Тақōн, сōд пемыд војнас кыпōдчысјас өктїсны да арестујталїсны Мылдіныс став коммунистјассō, став сочувствујтысјассō, сōвет власъ дор сулалысјассō.

Колїны сōмын кујїм коммунист Јїгō Олōксан керка вылысын: Лео, Лозїн—Кронштадтыс матрос да јешщō өтї. Наяјō бōрвыласжык гōгōрвоїсны мыј лої, но пышјыны зїк некытї. Тапонда најō колччїсны керкаас, вылыс судтаас.

Суворовōс вїом бōрын мыјкō дыра мыгытї сетчō пырісны вїңтовкајас чургōдōмōн квајтōн да горōдісны:

— Лептōј кїныдтō! Сдајтчōј!

— Кїјас лептыны вермам, но ловїōн огсдајтчōј,—кїнысō лептїг моз воча шуōны коммунистјас, а кїаныс ставныс бомбајас кутōны.—Колōкō петōј өнїжō, а то ставнымды помлоō,—кїнас ырыштчōмōн шуō Лозїн.

Кыпōдчысјас сактōгныс чепōсјїсны да гїрїлукїōн летчїсны пос куѣа.

Повѣōм јывсыд најō вїсталїсны кујїм доѣ тыр, сесга заводїтїсны нуōдны тајō керка вылас ыжыд наступлєнїе. Наступлєнїеас участвујтїс морт ветымын гōгōр. Унжыкыс леччїсны вадорō да водалїсны кыр горулō лым пїō. Мыјкō мындаōн сувталїсны орчча керка пелєсјасō да жытѣнїкјас саяō. Керкаō заводїтїсны лыјлыны быд боксаѣ.

А керкаын колччыс кујїм морт гōгōр їгнасїсны да кутїсны лыјсыны воча ошїѣјасōд, сарај оѣōсōд, мукōд роѣјасōд. Пансїс чорыд бој кујїм мортлōн ветымын морткōд.

Час кык кымын лыјлїсны керкаō, но нїнōм вōчны ез вермыны да бōр „отступїтїсны“. Бој дырїї Лозїнлōн раңїтчїс кїыс. Кыпōдчысјас ылōдісны сїјōс, мед мунас болнїчаō ез кōсјыны вōрѣōдны, но сїкт помōз нуїсны да лыјлїсны...

Керкаын колїны кыкōн да олїсны сен кык лун.

Мед најō оз пышјыны, сувтōдісны часōвōјјасōс. Но часōвōјјасыс оз лыстны матō локны, а војыс зєв пемыд да ылысаңыд оз тыдав, вермасны пышјыны.

Сек кыпōдчысјас вōчасны ташōмтор: рытнас турмаыс

петкөдасны Пишшик Петыр Сеңаос¹⁾, сетасны сылы затвор-
төм виңтовка да щөктасны сувтны керка өшиң улас, а Се-
ңасө кыјөдны сувтасны Петыр Иван Оңдрей да сылөн пыс—
Зук Јогор. Војыс вөлі зев көзыд. Аја-піа пырасны шонтыс-
ны Јус Віттор керкаө. Сек костті Сеңа сетас гөлөссө кер-
каын олысјаслы. Најө весіг термасөмланыс оз удітны пас-
тасны, гартыштчасны прөстыңајасөн да сарај пырыс вес-
кыда лым пышттыс котөртасны Сеңа вестө. Туј вылө воөм
бөрын өтыс шуө Сеңалы:

— Мунам щөщ, сен некод ез кол.

— Мунө өдјө агныд. Вескыда чеччыштөј таті кыр гор-
улас, а сесга Печера увлаң. Ме-кө муна сөд паскөмнад—
пыр і ақзасны да ставнымлы пом лоө.

Лео јортыскөд чеччыштисны кыр горулө, котөртисны јі
вывті Печера сажө. Сес најө ақзисны вөлаөс, Падөј Педөр
Пілаөс да сіјө вөвнас мөдісны Печера увлаң. Но 30⁰ көзы-
дыс да кык суткі дорыс дыр уятөг ні шөјтчытөг олөмыс
заставітис најөс сувтны вөр керкаө Мылдісаң 15 кілометр
сајө.

Шоныд керкаө пырөм мысгі најө чорыда лаңтисны, а
Пілаыс бөр скачөн локтіс Мылдінө, висталіс ставсө мыј вөлі.

На бөрса көјінјас моз ускөдчисны вөтчыны Пілаыслөн
пыс, — Јемел, Васілко Петыр—купеч пі да јешщө кодсурө.
Вөр керкаө вөрсаңыс-на заводітисны лыјлыны. Отыкыс уған-
інас і кулөма, а мөдыс раңітчөма, заводітөма петны да өзөс
дорас лыјлаөмаөс.

Сеңаос бөр арестујісны да комыныс кучкісны нагајка-
өн, а сесга вөтлісны ывлаө, чайтисны сиз-пө кулө, өд сылөн
став кучікыс вөлі потласөма, ловја јајыс тыдалө.

Сіјө көсјіс-на пышјыны, щөктіс менө катөсны рыныш
дорө лычјас, ассыс қеблөм виңтовкасө да ічөтік ноп мешөк.
Ставыс вөлі дастөма. Војнас көсјө вөлі петны. Но луннас-
на бара арестујісны, бара кыз вітыс кучкісны нагајкаөн,
а рытјавывнас, Петыр Иван Оңдрей да Јогорыс щөктөм сер-
ті, леччөдісны улыс дөрөм-гач кежыс Печера јі вылө да
өтлаын Олешка Васілкөд (ічөт вокыскөд) да јешщө квајт
морткөд лыјлісны.

IV

Восстаңіје војө Мөсеј Міш Фролов вөлі учө Мікулај
вок ордас. Сағмөдас сіјөс Всеволод, Мікулајлөн пыс:

1) Попов Арсеніј Петровіч, матрос Балтјіскөј флотыс, коммуніст 1913 восаң,
ачыс Мылдіа сиктыс батрақ, секи вөлі ужалө ісполкомын.

— Чеччы, тырмас уаһныд. Капут тїжанлы.

— Мыј-нө лої?

— Пом лої тїжанлы. Чеччы, ме тенө даф мортөс ачым нуа. Мед кошкөптасны. Öнї асланым властыс.

Мөсеј Міш чеччыштіс, кватітіс револьверсө, ускөдчіс пагтасны, көсіс пышїны сарај пырыс, но Всеволод поштіс тујсө.

— Öнї еурін. Он пышїы. Со, кылө пырөны-һын.

— Ловјөн ме ог сетчы!—лептіс револьверсө, вескөдіс вісокас... лічкыштіс воа чуһнас... Пласт усі.

Всеволод көсөјтліс гөрд јурсө:

— Понлы—пон і места.

А ачыс котөртіс лыјлыны коммуністјасөс.

* * *

Мылдін шөрын кырјылас сулалө важыһік керка—ісполком. Төрыт, 1919 вога февраль 4 луно, сы вылын вөлі дөдалө гөрд флаг, а талун... талун лептөмаөс жеждөс. Талун сетчө чукөртчөмаөс морт давіт кымын, пуксалөмаөс ыжыд пызан гөгөр. Креслө вылын Мелһиковкөд орчча пукалө Сандрө Петыр. Сїјө—суфда. Неважөн сїјө Мелһиковыслыс јуалөм бөрын ыстіс Гераніонөс, нафөжнөј мортөс белөјјасла Порогө, а өнї суфитө коммуністјасөс да сөвет влаф дор сулаысјасөс.

Судыс аслыс сама. Сені абуөс мыжданајас, абу прокурор һі дорјыс. Сөмын пызан гөгөрыс пукалөны озырјас—Суа Иван Васіл кофдем да налыс коклабөр һулысјас—Сандрө Васіл кофдем. Судсө нуөдө Сандрө Петыр ачыс:

— Господа!—лапјөдлө сїјө ныр роа пөвсө паскөдөмөн,—тајө мортғыс мїжанлы бурсө віччысны оз поа. Ме ногөн, напрімер, колө лыјлыны. Көді прөтїв?

Талы паныд кі һекөд оз лепты.

— Некод абу,—гіжыслы індіг моз помсөдас Сандрө Петыр да вісталас мөд мортөс. А „суфитөм мортсө“ чукөстасны мөд жырјыс да петкөдасны ывлаө, щөктасны мунны віңтовкајас костын первој кывтыд, Сандрө Мікол керка вестөа, а сөгга јі вылө, Печера вылө. Јі вывті нуөдасны Печера шөр выјөзыс кымын. Сөгга щөктасны пөрччыны став вылыс паскөмсө да котөртны кывтыд да секі і лыјласны. Тазі „суфитісны“ да лыјлісны ставсө со морт гөгөр. Суворовөс віөм бөрын медвоа лыјлісны Јаков Рофөөс, Афанасјевөс—Мамылыс, Кукарцевөс—ЧК сотрудһікөс. Сөгга Морозовөс, Лоаһнөс, Попов Арсеһїјөс, Јуфін Васіліјөс, Суслөвөс і мукөдөс.

Печераыс восстаңије лоёмсö дыр-на ез төдны Помöсди-нын сиз-жө, кызи ез төдны i Щугöрын. Помöсдинсаң пыр-на воалисны вöлајас. Локтис сек кымынкö вöлөн щöщ економическöј экспедиција Алсуфјев журнуöдöмөн. Сижöс веккыда вайсны кыпöдчысјас штаб динö. Сöмын сек сижö гөгөрвоис кытчö сижö сурi, кор щöктисны сижöс чеччыны дофчыс да пöрчысны. Бөрвылас сижöс лылисны.

* * *

Восстаңије бöрын кујим лун мыгты, феврал 7 лунö, Мылдинö локтисны белöјјас, морт кычвит, поручик Орлов командоваңије улын. Белöјјас локтиг кезлö кыпöдчысјас лунтыр велöдчысны чеч сетны, лунтыр Ладимер Васил велöдич најöс „на караул“ команда бöрын горöдны: „здравје желаем, господин капитан“, а Рөдö Митка лунтыр корсис жежыд полотно. Мыжөн сурi полотнойд, вайс велöдчысјас динö, зев посидика когавлис сижöс да сеталис салдатјаслы öшлыны шапкаас, кич пекмаас да штык јылае.

Стакөн Васил öшиң улын радөн сувталöмөн виччысисны час-мөд. Возза радјасас сувтöдалисны шыңемајасöс, мед-пöмичажык визöдныс. Мыжөн белöјјас тыдовтчисны—вичкын заводитисны звöнитны. Иаң тупöсөн встречајтисны Пищдик Иван да Сандрö Петыр.

Јигö Öмöксан керкаö пырны, кытыс пышјисны кыкөн, белöјјас ез лыгты. Сенi лабичас вöли сулалö ыжыд гудöк да полöны вöли сыыс, чайтöны, сетчö-пö, ферт, мина пуктисны пыщкас. Лун дас кымын-на тајö гудöкыс повяöдлис баңдитјастö. Сесга најö јавитисны: кодi петкöдас тајö гудöксö, сылы i гудöкыс лоö...

VI

Ежвасаң краснöјјас локтöмыс виччыгöм мogyс Сојва посдорö—Мылдинсаң 12 километр сажö—белöјјас лöсöдисны застава. Вöчисны сетчö керка, лöсöдисны часöвöјјаслы сувтанин, а часöвöјјас динсаңыс нужöдисны застава керкаас сутуга да кöрталисны кöлököлö, мед часöвöјјыс вермас звöнитöмнас вöчны тревога. Часöвöјјасö да патрулјасö пыржык вöли сувтöдöны печераса да роч белöј салдатјасöс, но сесга кутисны щöщ индыны i ежвасас пыщкыс нафөжнöјжык-јассö. Öти војö патрулö петны лöсалисны куш ежвасас öкмыс морт. Најö возыв-нын сорнитчасны белöјјас пыщкыс пышјöм јылыс. Војнас најö некод төдлытöг кражјасөн пыкласны застава керкагыс öзöссö да öшиңсö, орöдасны сiгнал

сетан сутугајассо, сесга бышлөдласны печераса часөвөјја-
сөс—Васілко Петырөс, Öгip Мишкаөс да Васка Миколөс да
пышјасны.

Пышјас пын вөлөма өтк золаңк тушаа. Сijö ма-
тыстчас часөвөј динө—Мөсеј Васка Мikuлај динө, бырскөб-
тас сылы штыксө кынөмас, но Мikuлајыд кутас штык вуж-
jөдыс... Сijі і колас виңтовкасө Мikuлајлы рушкуас зургө-
мөн да пышјас. А Мikuлај һедырмыгты ачыс һещыштас
штыктө да кутас тракјыны орөдөм сутугасө, а сесга усө.
Асывнас керкаын сафмасны да өзөс оз воссы. Öшиңөд көс-
јасны петны—ігана.

Өкмыс морт пышјөм бөрын разоружитисны (кодлы сөг-
лісны өрүжіесө) да чукөртисны казарма динө став ежвасасө,
важ красноармејецјассө. Сувтөдалисны өтi радөн. Рад воң-
вывтис роч белогварђејецкөд, коменданткөд, ветлөдлө Па-
рас Иван да чуңнас зурјөдлөмөн јүкө, бөрјө јөзсө:

— Етijөс—есчө; тајөс—етатчө.

Ставсө јүкис кујим пелө. Медыжыд чукөрсө лөзис пате-
рајасө. Мөд чукөр—морт 30—40 арестујтис, а којмөд чукөр
вылө индөмөн, Парас Иван шуис:

— Тајөјасөс ваядөдј мијан бөрсга,—а бокас муныс ко-
мендантлы шөпңитис:—Тајөјас—ставныс зајадлөј коммунистјас.

Мунисны Пудеж Мikuлај ічөтк жытңик динө. Сувтөдис-
ны тајө којмөд чукөрсыс орчөн даскујимнан мортсө. Парас
Иван јешшө-на визөдліс став вылас торјөн да кык мортөс
сег ыстис турмаө.

Колі дасөтi морт. Најөс щөктисны пөрччысны, колісны
дөрөм кежыныс. Паскөмнысө течісны чукөрө, а фөңгасө,
часіјас да мукөд сещөм торјассө комендантыс да Парас Иван
аслыныс чөптаныс течісны. Сесга сувтөдисны палач Падөјөс
нагајкаөн.

Комендант јуалис Парас Иванлыс:

— Тајө кушөмжык?

— Талы почө кычөс кымын.

— Кычөс!—горөдас комендант Падөјөлы, а сijө төдө
ассыс „уж“, оз жалт. Нөјтөм бөрын мортсө тојыштөны кө-
зыд жытңикө кувны, өд ывлаас—30°.

Но көт кушөма пытајтисны, а норасөм шы һи кевмыгөм
ез кыв, весіг ојөстөм ез кывлы. Сөмын ружөктыштөны
нагајкаөн кучкігас.

VII

Покчаса ісполкомын, Мылдинсаң 30 клм. сајын, фев-
рал вiтөд лунлы паныд војнас пукалөны Тарас Макаров, Па-

њуков, Турјев—коктөм писар—да мукөд. Најө чујмалөны, Мыл-
динкөд јитөдыс ез ло-да. I оз төдны мыј лоі.

Друг ақзисны өшінөдыс пемыд ывласыс вужөркод јөз-
лыс котралөм, керкасө кышалөм, а сесга кутисны пырны
виңтовкајас чургөдөмөн. Паңуков чепөсјис мөд өқөсөд, ко-
төртис лым пышти пощөсјас пөлөн, чеччыштіс верчөма вөв
вылө да шапкатөгыс скачөн мөдөдчис Печера увлаң. А му-
көдыс ставныс сурисны.

Регыд најөс заводітисны судітны. Судлаыс—Покчаса
купеч, Малко Петыр Мікајлө. Гіжныс пукгөдісны ісполком-
са секретар Турјевөс.

Со мыј секи гіжөма Турјевыс:

„Слушали:

Постановили:

О Ростворове	расстрелять
О Макарове	расстрелять
О Остякове	расстрелять
О П	расстрелять
О Турјеве	расстрелять..—“

Турјевөс ассө заставітисны баңдітјасыд гіжны ассө лы-
лөм јывыс пріговорсө. Гіжөм бөрас сіјө швачкөбтіс перөсө
гіжөд вылас һөтчыд бостлытөм вылө. Сесга сіјөс кыскисны
ывлаө (ачыс оз вермы вөлі ветлөддыныс), пукгөдісны лым
піө да сені і лыјісны мукөдјас дінас-жө. Нһіөті норасан
кыв һекөд ез чөвт вомгыс.

* * *

Пөдчерем сіктө Огаш Мікулај журнуөдөм улын восста-
нһіе бөрын Мылдин сіктсаң леччисны кымынкө морт да ов-
мөдчисны сетчө, бытвө лым піө бердісны, оз тыдавны.

А Шугөрын пыр-на оз төдны, мыј лома Мылдинын, пыр-
на Мылдинлаңө ысталөны раңведкајас кымынкө мортјасөн.

Раңведчкјас вооны Пөдчеремө да јуасөны оз-ө сен төд-
ны мыјкө, но најө вистасөны һинөм төдтөмөн. Музөм раң-
ведчкјас һөті повтөг пөрччысөны шојччыны либө водөны
уаны. Сек костті најөлыс бостөны өружієнысө да агнысө
көртавлөны. Сесга та бөрын і заводітөны ныж пуртөн пі-
літны голасө красноармејецыдлыс.

* * *

Көзыд пурга скөра шувгөмөн һөбалө ас туј вывгыс став-
сө, мыј вермө, шувлалө трубајасын, тыртө тујјас, тыртө Пе-
чера јі вылыс мылдинса баңдітјасылыс эверствојассө, эбө
коммуһістјасылыс, красноармејецјасылыс, Октябрь вөсна јур-

нысö пуктысјаслыс Печера јі вылыс шojјассö, сылö налы помтöг медбöрја гувыв сыланкывсö. Лыјлöмајаслөн шojјасыс һедел чöж-һин кујлöны Печера јі вылын. Һедел чöж најöс ез гуавны, ез эбны, вердiсны понјаслы да кырнышјаслы. Сöмын һедел мыстi кодiсны клэдбiшщö помö гырыс гу-јас да кутiсны сетчö катлыны. Но нöйтöмнад да лыјлöмнад, тыдалö, абу-на пöтöмны тајö пeж баһфiтјасыс. Шojјассö на-јö гуалiсны кымыһөн, öтмöдарö јурөн вевсөн течöмөн. Су-воровлыс весiг кi-коксö чегјалiсны. А гуавтöқыс Суз Ми-кајлö керыштiс Суворовлыс чуһсö, медым перјыны чуһкыш-сö, Сава Мiшка перјiс сапöгсö.

(Воҙö лоö-на).

М. ЛІХАЧОВ

МАМӨКӨТ ПАНТАСӨМ

(КОМІ ПЕРМЯК ҚЫВ ВЫЛЫН)

Здорово, мамук. Мам, здорово!
Важын-һи тенө ег аҙҙы.
Но кыз-һи тїжан мунө олөм.
Ен чөв, вїстас, горөтчы кыв.

І мамө пуксїс секи бокам,
Пөрисмөм мам, старушка ҙор,
Сылөн і жорт-һи ем—беҫокөн...
Вїстасө, басһи оз і ор.

—Пөрисма, зонук, мамін тусөј,
Чукурөн тыріс чужөмбан.
Ветлөтһи сөкыт, аҙҙөм кусө;
Везјасө сїн озын туман...

Ен вунөт, дона піөј менам,
Бытїсһи оҙжык вөлі лок...
Красујтчы, ов бы godҫез енө!..
Но кувһи колас... Пөріс, ок!..

Пїҙөслас пуктїс беҫнас кісө,
Көстїсһиштїс, кыз важ буга,
І ласков сїннезїс пїчкісїс—
Воҫыштїс сылөн пым сїнза...

—Ок, мам те, маму! дона менам!
Гөләмсаһ шуі паныт сек.
—Серөмччїс олан токо өһи!
Ен кувһи, маму, ов куҫ век!..

А мїжан понда те ен шөгһи:
Уҫалам, вес һекїн оз ҙөр.
Оскалам оҙлаһ, лөтам локсө,
Ог бертө важлаһас һекөр.

Лок рабскöй мiрсö даciе jорда,
Med öтпыр вöтын ег вöтае.
Токо Октабыс етiс борддез,
Менö зорöтiс совет влае.

Но тенчiт быдтiсöм сiнватö
Новjöта сöлöм шöрын ме.
I частö, частö уэ коласын
Каэтыла, сывлiн кызi те.

Кыз төвса көэыт, зев куэ рытөн,
Ме кула горвыз дорын көр,
Кыз кывза тенчiт ласков шытö,
Жагөнiк сылан, сöлөмшөр:

—Точö-öj—бобö-öj,
Кiмiмö-öj—камiмö-öj,
Кытчö-ö ветлiн?
Чужöj гуö ветлi.
Мыjөн вердiсö?
Һаһөн да вiөн.
Меным колiн-жö?
Колi-таj, колi,
Эаз понас пуктi...

I ета сывлөм увтö сiннез
Ме куһа... лаһта... Аэа вöт,
Кыз муна волкыт, паскытiнöт...
I һобо сöстөм, лөзкод сöд...

А лебтан асывнас чуэ jуртö—
Пургаа, һоштөм петөм лун.
Гөгөр со сiэ-жö гов морт эуртö,
Нуждаыс сы дiнiс оз мун.

I сiэ дае godдез, соеэ, веккеэ,
Пыр öтiк дума: һаһ кусök.
Кiнлөн чегласöны сусеккеэ,
Сiја чераһ моз кыскö сök.

Со öнi төдвылын шыгjалан,
Зев сöкыт кыкдае первöj год,
Кыз секи Мөсiнлө уэалiм,
Пунт һаһлө лебтiмö зород.

Öдвa-һи коккез вылын вiңсан,
Гоҗан—пiсҗиковөҗ көвдөм.
дозмөр *) кашлаҗтышлө да вiдчө:
—Узав, вөрөдчы, оста өм!

—Ок, мам те, мам! Мыҗөн-нө бурнас
Качтывны позө важса кад.
Мортмөдлө пыр урсалис җурсө,
Узалис, пессис вес посад.

А өни туҗыс кыщөм паскыт!
Кыщөм челадыт тенат мам!
Узалө быд, пондыв җуасны—
Виңотам узсө, лок мунам!

Өт вонө мырсө вiлмөм гортын,
Мөдик вон стрөҗка вылын чож:
Бур өкскаватор сылөн җортыс,
Вескөтлө кокһита, быдһож.

I соҗез кыка колан узын,
Һым нылөн дона—велөтiс.
Лубитны дело быдыс кужө!..
Серөмччы, мам, вескав, ен вiс!..

I ачым ме сылөта тенө,
Сылөта ловған Коми му.
I чужанинөс, көда дона,
Кытөн розҗасө Коммунизм!

Кыщөм-өд кадыс ета гора,
I гаж һекөр, һекөр оз чин!
Ми олан вөвлытөмө дорам,
Быд узын сотчө җугыт гин!

Гажажык овны лоiс, кылан,
Виңотны, маму, етө куж.
Көр олан—гаж, көр кiсгө сылөм,
Буражык шогмө секі уз.

I олан миҗан, мамук сотчө.
Өгралө-сотчө миҗа лун!

*) дозмөр—Мбсiн кулакөс таҗ һимтылисны.

Ви́д-жө, мам, те сувт лок ордчөн,
Ен сетчы шоглө, о́длаң мун.

Сек мамө ми́чаа шыңњөвти́с;
Ѓужөти́с ки́сө, кы́с пым!
Про́щайтчи́м. Кокњита оскөвти́с,
Муркњити́с коккез увтас лым.

Паскалө асыв. Шонди петис.
Моро́за возду́х сөстө́м, көс.
А менам дума петө... петө...
I шогми́с кывбуры́с быдөс.

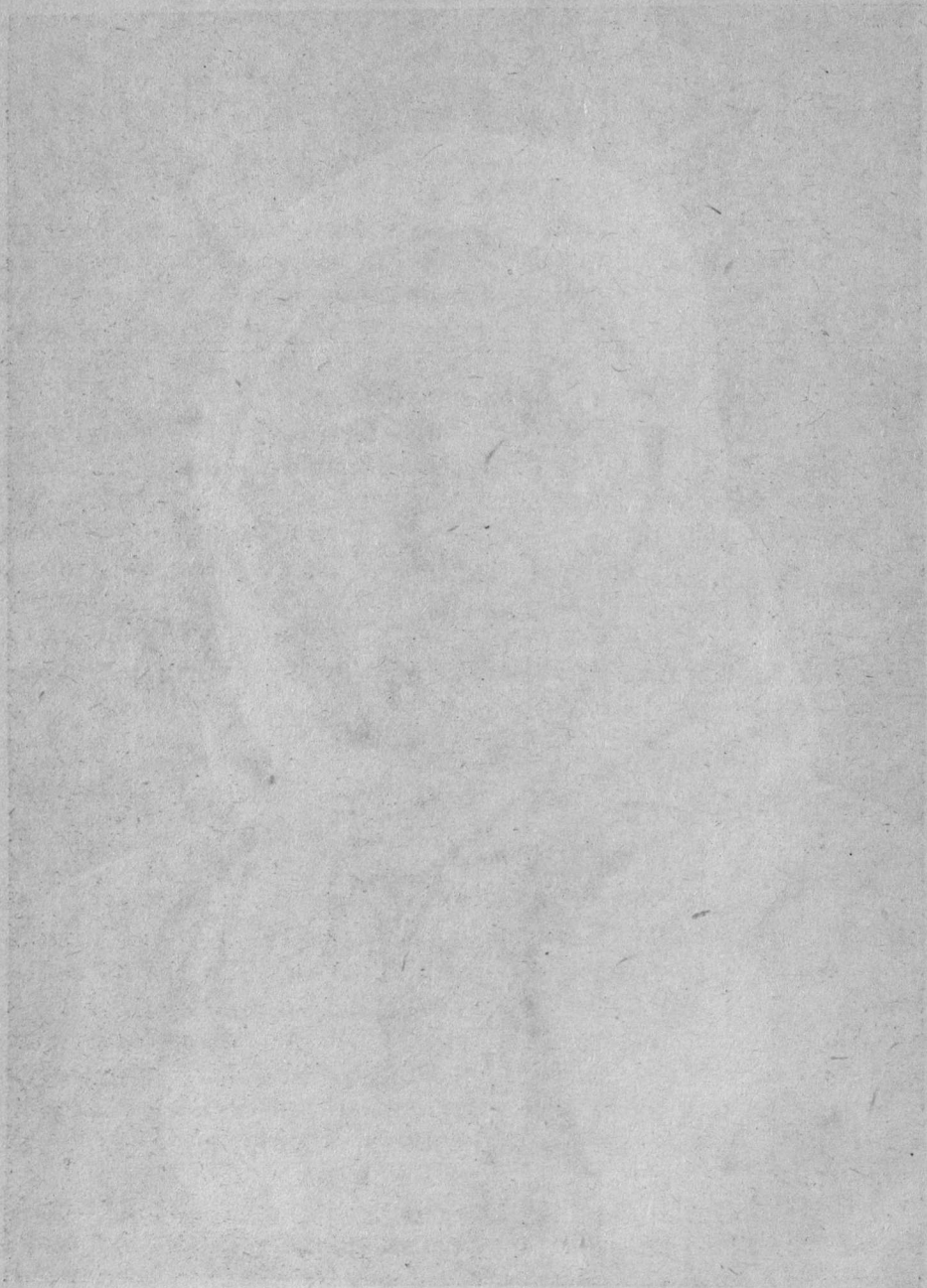
Мыччи́с луны́с југыт, ми́ча,
дас рө́мөн би́чирасө́ лым.
Выно́нжык у́з бердө́ кутчи́са,
А сө́лөм сотчө́, сө́лөм пым!

Декабр, 1935.

Сталинскöй ударница Изжурова А. В.

Copyrighted material

ПАСКЫД ЕРД ВЫЛЫН*)

(ҢЕКЫМЫН МӨВПАС ПЕҢ ГЕҢ ТВОРЧЕСТВО ЖЫЛЫС)

ЗЕВ сөлөм ыло воана уж ПеҢ ГеҢ „творческөй туҗкөд“ (поҗөкө тазсө шуны, кор мортлөн туҗыс сөмын-на пондөдчө) төдмасөм. Бытто пыран художник творческөй лабораторијаө, восколөн-восколөн туҗасан кыҗи формирујтчө, кыҗи быдмө советскөй комі прозаын төдчана талант.

Мыјон сөлөмвылад воө ПеҢ ГеҢ? Ыжыд политическөй нырысөн, партијнөй јослунөн, төдчана художественнөй самөн. Ставыс тајө сетө позанлун шуны ПеҢ ГеҢ жылыс, кыҗи быдыс ыжыд талант жылыс. Ғерт, абу-на ставыс лучки-бур, абу-на быдлати шылыд да молыд. Сижө-өд том-на і колөм кадыс сөмын-на медвоҗа класс писателскөй мастерствоө велөдчөмын, а „Полошуйтчылөм“ вист поҗө-нин шуны мөд классө вужөм петкөдлысөн. Вот таөҗ воөдчан туҗсө меным і окота туҗавны авторыс бөрсә.

І. ПЕҢ ГЕҢ „НУЛӨВКАЫН“ (ПОДГОТОВИТЕЛНӨЈ КЛАСС— ПИСАТЕЛСКӨЈ УЖЫН КИПЕСӨМ—1927-1929 ВОЈАС)

Медвоҗа „ыжыд школаөн“, коді јостис политическөй нырыссө, садмөдис 10 арөса Ғетинкаын советскөй гражданинөс— вөлі Мылдінын белөјјаслөн кыпөдчылөм. „Шуштөм кадыс“ Васө сінмөн аҗҗө ачыс ПеҢ ГеҢ. Васөлы моз-жө, сылы „зывөк вичөдны бандітјас уж ыло“, а тајө зывөкыд чужтис ыжыд лөглун кулацкөй зипоз ыло, кодвылын куччыслис печераса контрреволюција. Ме ногөн, тан вужыс кулачестволыс (најөс, кыҗ классөс, бырөдан кадө) бандітскөй ужсө шөщөм јоса да муҗлытөма петкөдлөмлөн.

ПеҢ ГеҢ аҗҗө, мыј кокныдҗыка вөрҗө ыллаҢ кыссыны сиктса том јөз: пөрысјас туј ылын Иванлөн („Выл өлөмлаҢ“) оз вермы бурасны сөлөм. Лыдҗысан керка вајис-нин со-

*) Горнитөм ыло.

ціалістическōй культура петасјас і сіктō, сіјōн Іванјас кыссōны сетчō да воōдчōны комсомолō. Медкōт і јона схематичнōј, нōтї паскōдтōм тајō образы, но Іван „Выл олōмлаң“—ыс јона тїпичнōј реалїстическōй образ (ставным мї аҗам сын аснымōс, медвоҗаа восковјаснымōс общественно-партїјнōј уж туј куҗа). Іванјаслыс револуціонностсō ловҗōдō пролетарїат творческōй вынō ескōм, ловҗōдō ыжыд шытōлыс сōціалїстическōй индустрїалїзаціјалōн. Најō тōдōны, мыј налōн „вōтныс“ („Опонлōн вōт“) пōрō збылō, вїтвоса план (озков вунōдны, тајōс-ōд гїжōма 1928 воын—пјатїлетка медвоҗаа воын) вејас чужōмбансō Комї мулыс сіҗ-жō Печералыс, кыҗї і СССР пастала.

„Опонлōн вōт“ын-нїн тōдчō авторлōн ыжыд кїподтуј. Сылы колана ідејасō автор оз-на вермы петкōдлыны лōм торјōс моз да быт лōо ускōдчывны вōтō, но мед вōлі петкōдлōмнад унжык вїставны, војдōр сетсō сїнмō зев шыбытчана пејзаж Печералōн, кущōмōн сіјō вōлі уна совојас-нїн. Колō кыпōдны массајасōс тајō пејзаж вежōм понда косō,—сіјōн сетсō вōт (вōтōн, кыҗ художественнōј мōртчанлун содтыс прїјомōн, Пед Гең воҗō пондō щōкыда пōлзујтчыны). Аслас выразїтелностōн да целеустремлōнностōн тајō ускōдō тōдвылō знаменїтōј вōтјас Вера Павловналыс (Чернышевскїјлōн „Что делат“).

Реконструктївнōј кад, заводїтчїгас-на, петкōдлїс, мыј сōціалїзмлōн җїкōҗывыв вермōмыс тыдалана-нїн. Нартїтыс классјас коласјаслы пондїс воны пом. Но кулыс классјас тыштōг некор оз сетчыны, медбōрја капїталїстическōй класс—кулачество пондїс вужны актївнōја воҗасōмō. Пед Гең комї лїтератураын ѓдвакō не медвоҗааōн петкōдлїс тајōс, кор шуїс: јуōмулō леччысōмōн хулїганскōй шајкајасыд—кулацкōй контрреволуціјалōн петас („Зыбач“). Тан-нїн (сіјō кадō, кор јонакōд-на вōлі сōрōны, ыштō-пō Комїын кулакјас абуōс, лїбō-пō најō җїк коңоркōдōс да нїнōм вōчны оз кōсјыны нї оз вермыны), Пед Гең индō кулацкōй террор заводїтчōм вылō да таҗїкōн чуксалō револуціоннōј суслуи (бдїтельность) кыпōдмō. Кулачествоōс, кыҗ классōс бырōдан војасō, классōвōј косјас јосмōм понда, тајō темаыс лōо пырса зев тōдчана темаōн Пед Гең творчествоын, пōштї быд прїзведе-нїјеын сужет кыōмыс мунō тајō тема гōгōр.

„Олōм чегласōм“ вїстсаң тōдчō выл вїҗ Пед Геңлōн: мортлыс псіхологїја, сōлōмлыс вōрōмјас петкōдлōм. Сōмын тајō

вiстсö некыч оз поч шуны жона гөгөрвоанаон, он тöd, мыж кöсжöма автор петкөдлыны Ларionон. Ног сертисö, сижö быттöкө кулак. Тақи кöсжан гөгөрвоны первожааныс. Но кор автор вайöдö Ларionос Мiтiпер ordö да „вiстöдö“ сижос сен, сек сiнвозад сувтö туыс вошöм морт.

Мыжнö кöсжö вiставны автор, кушöм мог сувтöдö асво-час? Али-нö кулакжасос кöсжö „нормöдны“, мед еновтчасны асланыс подлостжасыс? Ковтöм уж! Кöжиньдлөн пышкöсыс оз вежсы, кöт i балаку вевтулö æбсас. Нöтi абу гөгөрвоана, кықи вермис ташöмторжыс лоны. Ларion аслас семжа вылын камандуйтö, вöтлö најос гортсыс пас-ни кöм. Но-öд сижö Советскöй муын, а советскöй законжасыд оз журöдыд малавны ташöм „ужсыд“—мыжла-нö Ларion семжа понда тöждысыс ез-ло, али-нö сiктжасад советжасыд куңса сiнмаос. Женыда—гөгөрвотöм, вывти уна падвежмунöмжаса тажö вiстыс. Олöм чегласöмлыс психологiя петкөдлöмын „первој блин петис-лока“. Но тан ем зев удачној ин. Став гижöджасыс позö ка-жавны: Педæ Гең жона саммö ывлавыв серпасжасөн (пейзажөн) ассыс гижöджасö ловæдны да тазикөн вöчны најос худо-жество боксаң лыддыс сөлэмö мөрччанаон i радејтö тажос вöчны. Но сижö оз зев радејт мортлыс ортсысö (портретсö) петкөдлыны. Тажö, æрт, художественнöй мөрччöмтö чiнтыс-тырмытöм тор, кодöс Педæ Геңлы колö вескөдны. Сижö сам-мö i мортлыс ортсысö петкөдлыны. Со, шуам, „Олöм чегла-сöм“ вiстын корыс Мишлөн портретыс.

„Корыс Миш вылын öшалö кiссöм лöz сукман, сукман-увсыс, сöd дөрöм кöлысöдыс, тыдалö најт жайыс. Тошкыс да журсыс кöт кодöс шенæдасыны. Быттöкө кодкө нулöма сижос вөрö, кiпöвнас курыштöма æбыд нищ дај ласкöма корыс-Мишлы öтар-мöдар чужöм бокас, нырулас, вомулас. Сесса кайлöма козжылас, леччöдöма рака поз да пөрöдöма журвылас. Вот-пö тен, Мишö, тош-ус дај журсi. Сiқи i чајтан, мыж жбыр-гасын журывысыс рака пiжан“.

Зев сiнмö чеччана портрет (ми, æрт, огö вунöдöй сижö социалнöй помкајассö, мыжла жöзлы лоi корыс Мишавны). Со-циализм туј вылö сувтöм сiктжасын жöзлы оз ков таç овны—корысалöмлы социалнöй помкаыс абу, но важ сiкттö натөг петкөдлöм ез ескö вöv тырмиç¹⁾). Корыс Мишос çик быттö ху-

1) Колö кутны тöдвылыи: кöнсурö (шуам, Ежва жылыи, Немдин-Керчомжаыи) революцияæз вöлины быдса семжајас, соччытөг „соччöмвылö“ Коммуын корöмөн „көн-ни најöтка“ пержöмөн олысјас, код помыс невестајаслы лöсöдавлисны приданнöјјас да с. в. Вöлины „суса-восса“, унатуј ветлывлöм ныршицкјас, кодјас томуловыс чукöр-тавлисны коран котырјас да новлöдлисны најос асланыс семјатујö. Оз поз шуны, мыж таç „прöмышлајтисны“ гöлјас. На пöвсыс сöмын-ниң çикöз жуöм да деклассируйт-чöмјас вöчлисны тақи. Унжыкыс вöлалыны суçгана семжајасыс.

дожник Поросатников выставка вылын азған (тыдало, сес і бостома корыс Мишсө—нимнас і ставнас—Пеџ Гењыд). Сегса, зев удачноја бөрјома метафорасо мортлыс скөрлун петкөдлыны. „Ларіонлөн скөрыс морөсас нилөг налимөн песовтчис, став вірыс јурас швачкіс“ да с. в. Вот та нога удачној інјаснас і воөдчө сөлөмвылад тајо, зөњнассо і неудачној вістыс.

1929-өд во—„Ыжыд переломној во“ (Сталин): шөркөдә олыс крестанскөј масса пондіс вужны овмөс өтувтөмө—колхозјасө. Тајо во тулысын (кор агроном Бутыревлөн коџантколхозној идејаяслы ез-на вөв сетөма сокрушителној удар), комі літератураын лоі төдчана событјејас. Ыжыд комі советскөј художник кувлытөм образөн петкөдліс, мыј өтка овмөс туј вылын ужалыс крестана оз вермыны сизвыј јуөмыс—пікыс мездөдчыны („Трипан Вас“—Тіма Вењлөн). Тајөн художник вөчис јона колана уж: отсаліс лөсөдны идеологическөј почвасө Сталин јортлыс индөдсө гөгөрвоны. Сталин јорт нырнуөдөмөн партја индіс крестаналы шкыс мездөдчан туј: колхозјас течөм өдөдөм, кулакјаслыс воҗасөмсө зікөҗ чөгөм—најөс кызі классөс бырөдөм. Пеџ Гењ ез колчы бокө тајө кадын. Нөшта Сталин јорт историческөј статјаөҗ-на („Год великого перелома“),—гіжө „Конјыштисны“. Јогорјас оз тујавны Трипан Васлыс тујсө, најө умөмаөс-нин сещөм оломыс, көні „ужалан јона, а кынөмпөт оз шед“, умөмаөс „кыдја наңтө сојны“—котыртөны колхоз. Трөш Педөрјаслөн вредителствоыс оз вермы кежөдны бокө исторјаөн индөм зік өтік вескыд тујыс: најөс варкөдіс исторјаөлөн вына гөгылыс. Тајөс петкөдлө Пеџ Гењ „Конјыштисны“ын (кыҗ неуна воҗык тајөс петкөдліс Коммуна коміјас кыв вылын М. П. Лыхачев „Выл тујөд“-ын). Тајө вістын Пеџ Гењ бара-жө бура төдчөдө ассыс гіжан сам: пејзаж лөсөдө идејасө сөлөмө мөртчөдана настројөніје. Сөмын паскыд пејзажној серпас сетөм бөрын (кодөс вөчөны төдчанаөн Јогор јурын визјалан мөвпјас—војдөрсө вөлөмлыс серпасјасө төдвүлө ускөдөмыс) автор вужө сыө, мыј көсјө віставны, кытчө чуқсалө.

Тајө кадыд пондіс-нин пөрны исторјаө (џерт, таыс нөті оз пет, мыј пукөс-нин „тіш да глаџ“—классөвөј тышјас бырины. дыр-на ковмас классөвөј враглы паныд „кутны пороктө косөн“, ковмас-на капитализмыс коласјассө економікаыс да торја-нын јөз вежөрыс бырөдны). Сіјөн, мед

гөгөрвоодны Пед Гең творчестволыс төдчанлунсө (комі лі-
тератураын тајо процессө медса жужыда да паскыда пет-
көдліс Пед Гең), ме вайода Комінтерн VII-өд Конгресс вы-
лын Мануилскіј жорт докладыс отрывок, көні сіјө петкөдлө
тајо кадлыс өбліксө:

„Капіталістіческөј элементјас вылын мјан вермөм ез
сетсы кокніфіка. Сіктын мјанлы ковміс пузувтны немөвөјја
өласног, венны предрасудокјас, бертавны „мїллонјаслыс
страшнөј прывычкајас“. Классөвөј тышјас сіктын воөдчісны
вөвлытөм јослунөз. Лунјас і војјас коллісны пөс венјасын:
лоны-амі не колхозлы. Гөла олыс гөлөс сібдымөнөчыс
убеждајтліс скодөс колхоз бурлун јылыс. Шөркофа олыс
катласис, сіјө рытнас көсјывліс пырны колхозө, а асывнас
бөр боставліс вөвјассө да вөдїтчан көлујсө (інвентар). Ку-
лак гудыртіс јөзөс, чуксавліс најөс начкавны скөтөс, шыкөд-
ны-віјавны вөвјас, гусавлыны да кыскавны (расхіщат)
общественнөј ембур, сотны наң. Сіјө перјавліс војна кад-
саң гуалөм-зөбөм обрез. Став тајо сөкыдјас пырыс муніс
ленінскөј партїјаөн победаыс победаө нуөдан мјан страна,
сіјө кадө, кор „ставмуыввса буржуаціја да сылөн социал-
демократіческөј агентураыс артавлісны, крестана кіјасөн бы-
рөдны социализм да бөр лөсөдны(восстановітны) капіталізм.
Сөмын збыль вылассө куржөвітөм крестанскөј кіјас, рабочөј
класс ныршшікалөмөн, бырөдісны капіталізм сіктын да таці-
көн обөспөчітісны социализмыс вермөм“.

Тајо процесстө ічөтік пелөсын (став СССР дінад комі-
ыд быд боксаң ічөтік пелөс) петкөдлөм—Пед Геңлөн пырса
тема. Таын төдчанлуныс сіјө творчестволөн. Тајо туж вылын
быдміс да формірујтчіс Пед Гең, тацікөн аснас петкөдліс,
мыј збыль: „сегодня большевизм—это не только течение
политической мысли,—он могучее народное движение“, көді
быдтө, воспітывајтө, формірујтө кызвынсө мјан странаса
војтыр пөвсыс кыз „непартїјнөј большевікјасөс“ (Мануилскіј
жорт, сіјө-жө докладын, вайөдө тајо кывјассө Сталін жортлыс).
Тајо туж вылын Пед Геңлөн емөс ыжыд достїженїејас, ве-
сігтө творческөј туж тајо медвозза шупөдас. Тащөмөн ме
лыдда „Көјінјас пурсөны“-ө пыртан художественнөј філо-
софскөј (іменнө: жужыда філософскөј!) серпассө. Ме нарөснө
возвылас вайөді Мануилскіј жорт докладыс цїтата, мед ськөд
орччөн сувтөдны Пед Гең вістыс тајо інсө:

„Асыввоз. Муртса төдчө гөрд кыа. Пемыд вөрыс петіс-
ны најө. Морөсөзныс лым. Келөны. Кокныс сібдалө лым

пышкō. Сōкыд. Мунōны асывоҗлаң, кылаң. Сіннысō оз чōвтлыны вōснѣдѣк гōрд вѣзыс. Термасōны. Сіјō-жō вōрыс петісны кōјін чукōр. Шыгōс, скōрōс. Сінјасныс југјалōны лōз мѣстōм бїѡн. Пїннаныс галскōдчōны. Тујалōны најōјасōс. Кыссōны лым бердō ласкысōмōн.

Кымын воҗō најō мунōны, сымын кыа ыждō, паскалō. Лым ешкын вылын ворсō југōрјаснас. Налōн сінныс җїрдалō, сōлōмныс нїмкōдасō. Пышјōны пемыд вōрыс југыд паскыд ердлаң. Кōјїнас век отарō тујалōны-вōтчōны. Суōдны-нїн кутісны. Пїнјаснысō кеслōны, омлалōны. Најō сувтїсны здук кежлō. Кыа југōрјас ворсōны чужōмвыланыс. Кōјїнас ускōдчїсны на вылō. Кутїсны вермасны морōсōз лымпышкын. Лымбус гартчō на вылын. Кōјїнас јос пїннаныс сашкысїсны отілы да мōдлы јажаныс. Омлалїгтыр курччалōны. Најōјас воҗасōны. Со-нїн оті кōјїн нїксїгтыр пессō лымпышкын, коссō чегїсны. Со, мōд паскалōм вомōн гащ усї. Пїнјасыс сашвїчōны... Најō курччалōм кї-кокаōс, вїрōс чужōмаōс вермасōны кōјїн чукōркōд. Топыд кышōн сулалōны, дорјōны ота-мōдōс... Кōјїн чукōрыс унаōн-нїн кујлōны лым вылын. Унаōн бōжнысō кок костаныс сујōмōн пышјїсны нїксїгтыр вōрō. Ещаōнōс-нїн колїны, недыр мыгт і најō дугдїсны пурсōмыс. Сїннаныс југјалїгтыр вōтчїсны вōрлаң пышјысјас бōрса. Нїксōны, чотōны, кујїм кок вылын чеччалōны лымпышті.

Најō мыскїсны лымјōн доја їнјас, вїчōдлїсны кыа вылō да долыд сōлōмōн мōдōдчїсны воҗō. Кыа пыр паскалō, ыждō. Тыдовтчїс-нїн шондї... Најō век мунōны. Лым лапкалїс пїчōсōзныс. Кокнїжык лої вославын. Ылын, пемыд вōр дорын тыдалōны кōјїнас. Горш сїнјасōн коллалōны најōјасōс. Налы тыдовтчїс зарнї шондї. Петїсны зумыд туј вылō. Гажаа сералїгтыр мōдōдчїсны вославын воҗō“.

Тажō-ōд кувлытōм серпас: кыз-таж М. Гор'кїлōн „Буревестнїк“— зоннас петкōдлїс Россїјаын медвоҗаа револуцїја кыптан-лōсōдчан кад, сїз-жō тајō серпасыд петкōдлō (художественно-фїлософскōја обобшчїтōмōн) Ленин—Сталин кад-коластō (эпохаō) мїжан героїческōј страналыс тујсō.

Тажōн позō помавны Пед Ген творчествоын медвоҗаа кадсō.

1930 во сетїс выл художественнōј качество—„Ударнїк-јас“, кодōс сујōма „Бергōдчїс“ сборнїкō „Запанын“ нїмōн. Та јылыс сорнїсō ме нуōда сорōнжык. Сōмын тан-нїн лыда коланаōн шуны кыв-мōд Сандрїк Јогор статја куҗа („Ударнїк“, 1931 во, 6-ōд номер, 15—16 лїстбокјас). Стат-

таыс кыпöдö унакоф колана вопросјас социалистическöј реализм методон (тајö терминсö казтывтöг) гижом куза. Сöмын ме ог вермы ськөд öти кывјö воодчыны Пед Геңлыс вистсö видлалöмын мыјсурөкөд. Сандрик Јогор мыжалö Пед Геңос массаос омöла петкөдлöмыс. Урсузев-пö сöмын öтнас, оз-пö котырт ас бердас массасö. Бөрја мыжалöмыс зик-нин тешкоф. 1930 воад массаыд оз-нин ышты кулак „котыртöмад“ ускөдчыны. 1929 во вöли переломнöј воон, кор крестанскöј масса чорыда сувтис социализм туј вылö. Урсузевјас коліны аскежаныс пиннысö јирны да кыз-мыј вермасны і кужасны пакөститчыны. Тајö і висталö аслас вистон Пед Гең да ызјöдö суса кјödны кулакјаслыс пакөститчöмсö, мед аскадын казавны. Массајас жылыс: мыј-нö, Сандрик Јогор чajtö масса-тö кушöм-кö абстрактнöј категоріјаон, а не тырвирјаја јöзөн, кодјаслөн быдөнлөн аслас чужöм, аслас ним да социализм гөгөрвоомö сибöдчан туј. Массаос тыдовтчöдöм могыс Пед Гең аслас вистас петкөдлöма зев типичнöј образјас,—најö-öд і артмөдöны массасö, социалистическöј методјас ужö пыран героикатö. Али колö вöли петкөдлыны кушöмкö јона-нин бөрö колöмјасос. Но вист возын сулалыс мөгсö, вистлыс идејасö востны, петкөдлöм образјасыд зик тырмөз-нын. А медым нöшта-нин индивидуализированнöја петкөдлыны массалыс тујсö (медса-нин пемыдјаслыс да бөрö колöмјаслыс), вистын сетöма Педот фад. Урсузев чajtö-на: Педот ез-на чорыда сувт социализм туј вылö, сјös позö-на повзөдны (војдөр-пö мијанос корысö пöртасны, сесса тјанос) да кыскыны ас бөрса, петкөдлыны-кö сылы возмöстчöм социализмкөд вермасöмын. Та могыс, Педот возын Урсузев мунö „ва банк“, оз вывти і зebлас пакөст керны лөсöдчигас. Но крестанскöј масса оз-нин кежлас: кулачество колöма аскежас, сьлөн немпомыс воöма. Со мыј висталö Пед Гең аслас вистон і та могыс образјас бөрјöма зев типичнöјјасос да кужöмөн. Унжык образ никöм ескö ез содты идејасö гөгөрвоны, сöмын зүгис. Та боксаң Сандрик Јогоркөд öти кывјö воодчыны оз поз. Но сјö статъаын ем зев колана мөвп: колö бура (деталъасöз) тöдны, сјö, мыј жылыс гижан, көн (кушöм обстановка-ын, уж бердын, с. в.) петкөдлан ассыд геројјастö. Индöм вистад—запаң да пурјасöм петкөдлöмын Пед Геңлөн збыл емöс сузсытöмторјас, кодјасос і индалö тајö ужсö аслас опыт вылын бура тöдыс Сандрик Јогор.

Онöz ме весигтö öтик кывјөн ег сувтлы Пед Гең кыв-бурјас вылö: ме ногыс, абу наын выныс Пед Геңлөн, сьлөн стіхіјаыс—проза. Кывбурјас жылыс позö сöмын авторыслыс идејно-політическöј чужöмсö тöдмалöм могыс сорнитны, но

најо нинөм-нин оз содтыны сы динө, мыј тыдовтчис вистјас куџаыс сорнѣтгөн. Кывбурјасыс сөмын колө каџтывны „Вөралыс Конө“ да „Бөрја бовгөмјас“. „Вөралыс Конө“ сетө комі олөмлыс коркөја кад серпасалан зев типичнөј образ, сөмын тан тыдовтчис томиник авторлөн (тајо-өд печатын медвоџа петавлөм гижөд Пед Генлөн) ічөт-на ідејно-політіческөј ыждаыс. Конөјаслыс вірјуысјасөс, донтөмдонөн прөмыснысө „кыјыс“ скупщѣкјасөс, весігтө өтѣ кывјөн абу каџтөма, сіјөн артмө, быттө Конөыд—шудасыс-шуда морт, а абу черанвезјын зугсөм гут коџ, кызі збылыссө вөліны вөралысјасыд революціяөџ. „Бөрја бовгөмјас“ кывбур сөлөм вылө воө кывјөн ворсөдчыны кужөмнас (џерт, кывјөн ворсөдчөмад авторыс пунктөма ыжыд ідејнөј содерџанѣе—партіјаөс да комсомолөс ыждөдлөм), кывбур пыщкөс музыкальностнас.

Кыв-мөдөн сігөрала воџа сорнѣс ассым. Медса воџа кадсаыс Пед Ген петкөдліс ассө ыжыд јослуна (актуальнөј темајас вылө гижыс, олөм өдыс не колчыс, с. в.), сөветскөј писателөн—писатель реалистөн, псіхологөн. Такөд өтщөщ Пед Ген оз өтдортчы романтїзмыс, сещөм романтїзмыс, кодѣ зоннас төрөдчө социалистическөј реалист стилө: мијан героическөј кадлы колө воџө нуөдыс, ыжыд могјас вылө, ыжыд ідејасөн кыпөдыс-өзтыс романтїзм. Мортлыс пыщкөсса олөм-вөрөм петкөдлөмын Пед Генлөн ем аслыспөлөс (В. Г. Короленко сама) імперсеіонїзм: природа сылөн олө, петкөдлө мортлыс пыщкөссө, мөвпсам вежласөмјассө, с. в. Тајө элементјас раџвајтчөмөн і пондас ужавны Пед Ген кіпесан кадсө помалөм бөрын, төдчана художникө пөрмыст. Тајө „кіпесан“ кадад мортыдлөн оз-на тырмы кужөмыс сужетсө кыны: вистјасыс артмалөмаөс быттөкө торпырігјасыс, сужетыс оз кысы орјаслытөг, а өтѣ торпыріг петкөдлөмыст чеччыштас мыјдакө воџө да мыј сек лоџма висталө, кор колө петкөдлөм, мыјјас да кызікөн муніс, колө петкөдлыны процесс, олөмлыс ловја діалектїкасө. Таын-өд сөмөсыс художественнөј творчествоыдлөн, тазікөн і артмөны куџ вистјасыд.

2. ПЕД ГЕН ТВОРЧЕСТВОЫН МӨД ЦУПӨД

Кызі ме каџтыштли-нын, тајө щупөдас сувтөмыс лоі 1930 воын „Ударнїкјас“ вистөн. Тајө вистыслөн нїмыс вежсіс (олөм діалектїка пыдысаңжык гөгөрвоөдана нїм вылө: олөмас і вистас-өд не сөмын ударнїкјас, но і налы паныд сулалысјасыс-падмөдысјасыс, кодјаскөд вермасөмын да вермөмын калїтчөны ударнїкјасыд), да вежсөм нїмнас („Запаңын“) петіс „Бергөдчїс“ сборнїкө. Сы вөсна ме војдөр сорнїта 1931-өд воын гижөм „Сїктса асыв“ жылыс.

Быдөн төдөны: „Сіктса асыв“—панас медвоzza коми романлөн, і куш сөмын та понда-нын сылөн јона ыжыд төдчанлуныс. Сөмын морттө локыс чырыштисны (візөд 1932 вога 1 №, „Соціалістическөј Север“ журналыс А. Терен-тјевалыс 1931 вога) „Ударник“ журнал вылө рецензја) да Педь Гењ лаңтөдчис. А зик вес! Ез ков еновтчыны, мед помоз воштөм бөрас рецензентлы аслыс лоі јанзім. Оз поч шуны, мыј рецензент петкөдліс ыжыд мывкыд да літерату-ра гөгөрвоом: тајөн сіјө ошјысны оз вермы, рецензентав-нысө велөдыснас, тыдалө, вөлөма кушөмкө Рапповскөј околө-літературнөј „Уньтер Прішібејев“.

Мыјла автор сетөма тащөм ным аслас роман-панаслы. Педь Гењ төждысө сетавны произведењіејаслы лыддыс во-чын произведењіеыслыс ідејасө востны отсалыс нымјас: „Зы-бач“, „Көјінјас пурсөны“ да с. в. Та нога, сімвол код ным-жө „Сіктса асыв“. Помытанныд „Көјінјас пурсөны“-ыс вылын-жык ваядөм інсө. Сени сіјө соціалізм фундамент течөмын вермөмјастө асыв пуксөмөн-жө петкөдлө. Вот тајө жө көсјө сіјө шуны гіжөдыслы „Сіктса асыв“ ным сетөмөн. А. Терен-тјева рецензјасө гіжны пуксытөз өдвакө лыддывлөма „Сіктса асывтө“, буракө, сөмын кодлыскө кывлөма да јөз кыв сертї і муркөдөма гіжөма, мөдног чajtны һекыз оз поч: лыддөм бөрад ескө көт ічөвїка гөгөрвоыштин да ен сещө-ма дебө ком астө, кыз артмөма тајө гөре-рецензентыдлөн. Сіјө мыштујө пунктө Педь Гењлы: петкөдлөма-пө сікт, көн весігтө абу партјачејка. Непөштө лыддөмөн, но весігтө јур нымјассө-кө ескө візөдліс рецензентыд, сес тыдаліс: сіктын партјачејка ем, кор весігтө торја јур нымјас емөс тащөмјас: „Партјачејкаса секретар“, „Партјачејкалөн кыв“ да с. в. Партјачејкаын збыл болшевістскөј партијност понда вермасөм артмөдө сужет кыөмлыс сурөссө. Мыжалө рецен-зент авторөс колхоз абутөмыс, но-өд романыс зөһнассө сувтөдөма сіктөс выл соціалістическөј, колхознөј туј вылө вужөдөм гөгөр косјас петкөдлөм вылө і помасө сіјөн, мыј сіктын котыртчө колхоз. Ез-кө ескө ло Терен-тјевалөн чі-рыштөмыс, автор ескө возіас петкөдліс колхозлыс артмө-сө да ужсө. Жењыда шуөмөн: рецензја А. Терен-тјевалөн вздорнөј „плод һедомысмыја“, кодөн сіјө ылөдліс „Соціалі-стическөј Север“ журналлыс редакціаөс, лыддысјасөс, пад-мөдіс быдмыс том автор ужлы да тазікөн вайс ыжыд вред том, нерінік-на літературалы.

Ме ногыс, ідејно-політическөј боксањ төдчанлуныс „Сікт-са асывлөн“ јона ыжыд: тајө медвоzza вїдлөг крїтї-ческөја візөдлыны сіјө практика вылө, кодөс

ну өдис Коми область Војвыв крајө пыртөз. Ти чуй-
минный: кыз сиз? Сен-өд сорһитсө сөмын кушөмкө өти сикт
ылыг? да, өти сикт ылыг, но тајө сиктыд сещөм-жө, кушөм
Гоголлөн „Ревизор“-ын да „Мјертвыје души“-ын өти кар: өти
ин, но петкөдлө зөһнас сөмөссө Николәј Палкин дырса Рос-
сијалыг. Сиз-жө и „Сиктса асыв“: петкөдлө зөһнас сижө пра-
вооппортугетическөј практикасө (кодi вөли торјөдчытөма јит-
чөма буржуазнөј национализмкөд), кодөс ердөдис Војвыв крајком
1930 воын. Учитель Уткинлөн образыс петкөдлө тајө практикатө
(сижө-өд мыжсө агроном Бутырев статъа вылө, а „Коми му“—
журналыд абу-һин кушөмкө өти сиктөс петкөдлыг). Теренъјева-
лы кажитчөма, ышто Пед. Геһ гижө 1931 во јылыг, но тајө абу
збыл: романыд петкөдлө воззажык кад, һе соржык 1929
вога медвозза төлыгјасыс (роман первојја част помасигас, а
сен олөмторјасыс мунөны во дорыс дыржык кад чөж). Тајө
тыдалө став ногјасыс, но емөг и стөчжык индөдјас: сорһи-
төны да ыстыслөны партија XV-өд сјезд шуөмјас вылө, а-өд
тајө сјездыд мунис 1927 во помын; Зонов сорһјасыс кылө-
ны шыгорјас медвозза пјатилетка олөмө пөртны заводитчөм
јылыг (трактор завод вөчны заводитчөм јылыг пегмө да
с. в.); сиктсөветын выл јуралыг, Гөрд Олөш, сетө бедһак
Котков Митрејлы справка 1928-29 воын налогоыс мездөм
јылыг (а таөз-өд кадыс вомында-һин колi) да с. в.

Зонов образөн автор шуө сижө-жө, мыј вөчис партија
Коми областөс Војвыв крајө суйөмөн да коллективизација
нуөдөмын сиктлы отсөг вылө 25 сурс рабочөјјасөс мөдөдө-
мөн. А классөвөј врагыс чужөмсө петкөдлөмын Пед. Геһ-
лөн тыдалө ыжыд классөвөј һенавистъ: сөмын та понда
вермис автор петкөдлыны сещөм јоса эвермөм классөвөј
врагыс усласөмсө, кодi медтыдалана петкөдчис 1934 во по-
мын, став партијаөн да странаөн радејтана С. М. Кировөс мерз-
көј троцкистско-чиновјевскөј отребјеөн подлөј вјөм фактын.

Легонт образөн автор петкөдлө, мыј классөвөј враглөн
агентура пырөдчө партијаө, мед партбилет улө вевттысөмөн
нуөдө асыс һајт ужсө—партијалыг геһеральнөј тујвизсө нуө-
дысјасөс фашистскөј террор методјасөн вјөмјасөз воөдчөмөн.

Сизкө, идејно-политическөј боксаһ төдчанлуныс роман-
лөн јона ыжыд. Но Теренъјева аслас рецензијаын нөшта
шуө, ышто-пө „Сиктса асыв“ гижөма „элементарнөја, аһти-
художественнөја“. Тајө, дерт, шуөма „сгаком“, „гак“-ыс
весигтө ыжыджык сижө збылыс, мыј сені ем. да, тырмытөм-
торјас художественнөјладорсаһ „Сиктса асыв“-ын емөг јона
төдчанаөс, но шуны сјјөс аһтихудожественнөјөн—оз поч:
тајө шуөмыд лөө һезбыл. Колө кутны төдвылын: автор—том

гіжыс, тајо сылөн медвоzza куз вiст, а комi лiтeратураын романјас оноз-на абуос, сiз-кo i велoдчынытo нeкoдлыс. Таз вiзoдлoмoн тысoвтчac мoдтop: тајo роман панасыд лoо ыжыд вермoмoн i авторыслoн, i комi лiтeратуралoн. Збылoд: зев лoсыда да кужoмoн (сещoмoз, мыј лыддан opoд-чытoг) сужет кыг, том лiтeратуралoн том автор сетo панас ыжыд романыс зев ыжыд тoдчанлуна прoблeмaјас куза. Тајo, ме ногыс вевтo став сузсытoмтopјассo да нeмучкi-јассo, кoдјас емoс „Сiктса асыв“-ын.

Boјdop-ko Пeд. Гeнлoн вoлi артмaлoны сoмын-на тop-пырiгыс тeчaлoм нeыжыд вiстјас, „Сiктса асыв“-ын сiјo пeткoдлiс кужoм кыны сужет куз вiстлыс, кoнi уна oбразјас, oлoмын уна пoлoс лoомјас, i сетны нaјoс сiз, мыј лыддан opoдчытoг. Та бoрын сopнiтны aн-тихудожeст-вeннoстъ јылыс оз пoз. „Eлeмeнтapнoстъ“. Ho мыј тајo кыв-улас пуктo Тeрeнъјeвa—oз тыдав. Me нoг, пoзo шуны таз: Пeд. Гeн роман тeчoмco, сужет кыoмco нyдo јона вeкнi кышын—oтi сiкт, сeн нeыжыд јoз кoтыр, пeмыд пeлoсын oтa-мoдныскoд ставныс рoдвужкoд oтнoшeнiјeјaсынoс. A прoблeмaјaсыд гырыгoс. I мeдым нaјoс жужыда да лoвјaa пeткoдлыны—кoлo тpyшцoбaтo eнoвтны, кoлo кiпыдoс вы-лын мoз пeткoдлыны став ужco-oлoмco сiктыдлыс, oблaст-лыс, кpaјлыс, странaлыс: oтi oлoм-oд став странaыд oлo, став пeлoсјaсыс сылoн кыcoмa opoдтoмвыв. Пoмнiтaд, кыз вoчo Пaнфepoв „Бpускi“-ын. Сiјo сiкт бoрaд вужoдo Kipил Ждapкинoс кapo—зaвoдo, сeтчo вaјoдлo шoркoдa oлыс кpe-тaнiн Никитa Гурјaнoвoс, бoрынжык сiјo-жo Никитa Гурјaнoв cинмoн азoмoн тoдмoдo став странaкoд i быдлaын тыдaлo пyзувтoм кoзувкoткaрынкoд жуoм—oлoмлoн пyoм. Артмo збыл eпичeскoј—oлoмco пaскыда сepпaсaлaн—пpoизвeдeнiјe. Либo бoстoј „Boјнa i мiр“, „Aннa Кapeнiнa“ Л. Тoлстoјлыс, романјас Бaлзaклыс. Eнгeлc шулывлiс Бaлзaк јылыс:

„Бaлзaк, кoдoс мe лыддa јона ыжыджык художник-pe-aлiстoн, чeм став вoззa, oнiјa i вoзoвывca Зoлaјac, aслac „Чeлoвeчeckaјa кoмeдијa“-ын сeтiс мiјaнлы мeдca зaмeчaтeл-нoј peaлiстичeскoј истopијa фpaнцyзскoј „oбштeствoлыс“, xpoнiкa нoгoн oпiсывaјтo нpaвјac, вoыс вoo, 1816 вoсaн да 1848 вooз, кыптыс буржуaзiјaлыс двop'анскoј oбштeствooc пыр јoнмыс-сoдыс жмитoм, кoди (двop'анствoыс) мopт-јaмoдчiс 1835 вo бoрын i бapa, мыјда сiјoс вoлi пoзo, сyв-тoдiс вaж фpaнцyзскoј пoлиткaлыс знaмјa. Сiјo сepпaсaвлo кыз бoрјa кoлaсјaсыс тајo—сы нoгoн oбpaзцoвoј oбштeствoлoн, вoчaсoн згiнiтiсны јaндыстoм кыз сoм пaпyшa (вyль-гapнoгo дeнeжнoгo вьскoчки) зырoмулын, либo вoлины сыoн

развратітмаоҕ кыз „Гранде даме“, кодлөн, мукөджаскөд, верөссө ылөдлөмыс вөлі сөмын ас пондаыс сулалан ногөн да ык лөсалисны сійө положеніјекөд, кушдөмөс сылы вөлі мой-вјјөма нуны верөссајын, сетіс местасө буржуазнөј аңлы, коді лөсөдө верөссө сөм понда мбө вөччөм понда; тајө тор серпас гөгөрыс сійө гартө французскөј обществолыг-став історіјасө, кодыг ме төдмалі весігтө экономіческөј дө-тамјасладорсаң унжык... чем став сійө кадса сы вылын олыг- (профессіональнөј) історіјаслыг, экономістјаслыг да ставіг-тікјаслыг өтлаын бостөмөн, кыгајасыс“.

Тајө гырыс художнікјаслыг ті азданныд ыжыд кадко-ласт быд боксаң. А Һеыжыд кышад јөршітчөмөн артмас мбө семејнөј мбө уголовнөј роман. Буржуазнөј роман тајө кык сікасјасыслөн көрыс і кылыштө „Сіктса асыв“-ын. Торја-һін кылө көрыс уголовнөј романлөн: унаногөн віны понды-лөмјас і вјјөм, кооператів грабітөм да с. в. Классөвөј враг-лыг чужөмсө петкөдлөм мөгыс тајө ставыс, дөрт, коланаөе, но емөс сужет кыөм мөгыс і ык ковтөм вјјөмјас: шуам, мыјла Трөш Педөр-вјіс поштамөһөс? Сужет кыөмас тајө вјјөмсө Һеыкыз абу суркыалөма. Сіқкө мыјла-нө колө вөлі сы-јылыг каңтынысө. Мед Трөш Педөрлыг чужөмсө петкөдлы-ны? Но сійө і сің бура тыдалө, а произведеһіјead быд лөөм-тор гөгөр колө гартны, мыјкө-да-мыјкө, сытөг һинөмла сод-тавны сің-һін уна лөөмторјассө. Сөмын оз ков вөлі ташдөма-суктыны лөөмторјасөн сешдөм (относітельно) Һеыжыд кыш-һөвсө. Мед пропорціјајасыс ез лоны торкөмаөс, кышсө колө-паккөдны, сек ескө ез ло тајө (уголовнөј роман сама) көрыс. Сөсса колө шуны, мыј композиціјаыс—јона ічөтік јурјасыс-отсалөны уголовнөј романлыг „көр“ артмөдөмлы: кушдөмкө-Һервнөј термасөм быһтөкө артмө, а тајө тіпінчнөј сөмын-індөм сікас романјаслы.

Емөс і мукөд Һеылучкіјас. Шуам, кыңі „Уткінлөн асла-с точка“ главаын Зонов „аргументірујтө“ Уткінлы паныд—коллектївізаціја колөм јылыс. Уткін шуө, мјјан Һеграмотнөј-странаын-пө коллектївізаціја туј вылө сувтөмыд „ріскујтөм“. Зонов вісталө, мыј мјјан партїја оз „ріскујт“, оз шејјас, оз-орланкаөн ворс, а нуөдө ассыс ушсө төдөмөн да кужөмөн, марксістско-Һеһінскөј наука под вылын, діалектїка інстру-ментөн төдөмөн—возвыв аздөмөн,— та пыфдї Зонов сетө „Ухар купеч“ сама вочакыв: мыјөн-нө мї ріскујтам? Маркс-шуліс: „Пролетаріатлы һинөм воштыны, ассыс чепјассө кыңзі“.

Ташдөм вочакывтө Һекушдөма оз поч донјавны көң ку-шдөмакө удачнөјөн. Мјјан странаын 1917 вогаң пролетаріат-господствуйтыг класс і сылы ем-һін мыј „воштыны“. Но

воштөм былө сiјө оз ужав, а ужалө луныг-лун ассыс госу- дарствосө јонмөдөм-вынсөдөм былө,—бурещ коллективизаци- јавыд i вөли сылыс вынсө помтөг јонмөдан мероприяјијеөн. Зонов һеважөн-на ыжыд карыс воөм рабочөј, һеужемi-жө сiјө сен һекор ез кывылы сы јылыс, кыч мијан вожд Сталин јорт крiтiкујтлiс вескыдвыв оппортунистјасөс 1928-29-өд во- јасын? („На хлебном фронте“ (1928 во), сесга сiјө-жө вога октабр 19 лунө, сесга 1929 вога апрелын). Тајө ставыс- һин вермiс төдвылас усны Зоновлы Уткинкөд венчiгөн. Автор гiжө романсө 1931 воын, кор нөшта уна мукөд до- кументјас-һин вөлалыны партијалөн вескыдвывсајаслы паныд; авторыдлөн ем „право“ (Аристотель-на тајөс пасјывлөма ас- лас „Поетика“-ын) гiжны һе сөмын сiјө, мыј вөлөма-һин, но мыј вермiс лоны. Сiз-кө, авторлы поачiс пөлзүјтчыны бөрын- жык јөзөдалөм документјасыс (Ферт, најөс индавтөг—најө-өд сiјө кадад ез-на вөвны) аргументјасөн. Од мијан кадега лоөм- торјасыд унатор гөгөрвоны велөдөны вылногөн. Шуам, Петр I дырса кад јылыс војдөр бостчывалiсны гiжны унаөн (на пөвсын А. Пушкин, Л. Толстой), но һинөм ез артмы: оз вөли гөгөрвоны сiјө кадыслыс сөмөссө (сущностьсө). А мијан революционнөј кад Алексей Толстојлы вөчiс гөгөрвоа- наөн сiјө кадтө—таыс чужi роман „Петр I“. Тајө фактсө ме вайөди сiјөн, мед вөчны гөгөрвоанаөн Пед. Геһлыс өшыбка- сө: сiјө абу мыжсөма став сiјө озыр опыт вылас, кодi 1931 воын вөли һин вескыдвыв оппортунизмкөд тышын, а сiјө кадас, кодөс Пед. Геһ серпасалө, комi сiктјасын тајө опы- тыд ез-на вөв да бытөкө оз-пө сiјөс поач i гiжны. Гiжны поачiс, помкаалiг сiјөн, мыј Зонов ыжыд карјасын дыр ов- лөм морт, быд өикас оппөчијајаскөд вермасөмсө сiн војас аззывлыс морт. Зонов ез вермы һе кывылыны, һе төдны Сталин јортлыс индөм ужассө: сытөг сiјө ескө ез ло тiпiч- нөј һөтi. Сiз-кө, сiјө кывлiс i төдө, но мыла-нө сылы ков- мiс вайөдны һе Сталин јортлыс, а Маркслыс татчө чiк лө- савтөм кывјассө? Тајө өшыбкаыс һе Зоновлөн, а Пед. Геһлөн.

Емөс Пед. Геһлөн гырыс суңсытөмјас i кывјөн вөдiт- чөмын. Јона Пед. Геһ злоупотреблајтө роч кывјасөн. Ферт, мијан сорһитан i лiтература кывјын ем уна роч кывјас i ми наыс огө пышјөј, өддортчөј. Сөмын калө кык условije: өви-кө, художественнөј гiжөдад мед роч кывјыд ез падмөд худо- жественнөј впечатлеһije артмөмсө да мед сiјө вөли гөгөр- воана—төдса массөвөј лыдфылы; мөд-кө, мед роч кывјыд комiөн шуөмөн ез iскажајт, а вiсталис сiјө, мыј вөли көсјө шуны гiжысыс. Та боксаң Пед. Геһ јона чотө (һе сөмын

“Сіктса асыв”-ын, дерт, но ме вајода сөмын сес һекымын пример, мед шуөмөј оз ло помкаавтөг „зыртчөмөн“ (придиркаөн). Шуам, Пед Гең көсјө виставны роч гөгөрвоөдан (понавје)— „смекает“. Сіјө оз шу: „мөвпалө“ лібө „вежөртө“—лі, мыј-лі, а шуө „смекајтө“ („Сіктса асыв“, 75-өд лістбок), а тајө-өд артмөдө роч гөгөрвоөдөм „издевается“. Артмө, Павел Зонов оз збымыс радејт да жаміт Машөөс (кыз висталө автор), а локног төшітчө коңөр ныв вылын. Оти тужтөма шуөм кывјөн автор бырөдө ескөмсө аслас став висталөмысы.

Ме ногыс, гөгөрвотөм сравнеңіјејастө һөти оз поң вајодавны: најө һинөм оз виставны комі лыддыгылы. Мыј висталас сылы лөһ јувыв „ртувнөј массаөн“ сравнеңівајтөм (123 лістбок), кор сіјөс (ртувнөј массатө) коміјас һекор ез аңзывны да „ыртув“ јылыс быдсама мојдјас виставлөны. Да і роч кывјад тајө абу јөз пөвсыс бөстөм, а зік літературнөј метафора, сізкө абу зев ыжыд долуна. Танога „шыбелјас“ унакод суравлөны Пед Геңлөн быд гіжөдын.

Емөс щөкыда код і комі кывјаснас һе сіз вөдітчөм, кыз наөн вөдігчөны, кыз висталөны ловја сорһын. Шуам, Пед Гең көсјө виставны „колмөдіс“ (проводил), а шуө „колмаліс“ (78 лістбок). Артмө: „выпроводил“—вөтліс, шулөны „тодмышкалөмөн колмаліс“). А тајө виставсө Зоновөс јона радејтыс Машө јылыс да нөшта... сінјаснас колмөдөм јылыс, а сіннад өдвакө кодкө кодөскө „коллавны“ вермө: тајөс вөчлөны кјјасөн шошаө кутчыгөмөн. Автор висталө Јөрш Јогорлыс Трөш Педөр ордын щай јуөмсө: мортыд јона радејтө щайтө да помтөм „мөд“ чашка мөдөдө аслас „кучтујјас“. Тајө петкөдлөм могыс шулөны „ырскөмөн ырскө“ лі, а Пед Гең шуө: „шылчкөмөн шылчкө“ (116 лістбок). Но тајө кывјасыд-өд артмөмаөс „шылч“ кывсаң, а „шылч“—рочөн „прөјдоха“, һекөн јөрмытөм морт. Сізкө „шылчкөмөн шылчкө“ кывјасыд артмөдөны зік мөдтор, а һе сіјө, мыј Пед Гең висталө Јөрш Јогор јылыс. Көв ескө Јогорыд і „Јөрш“, но Трөш Педөр код „щука“ піңкостө шедөм морт јывсыд өдвакө поңө шуны „шылч“ кывтө: „шылч“-ыд оз шедөдчы, а Јогорлөн Трөш Педөр ордын щай јуөмыд зік чераң везјын гутлөн пөнгөм-көнөбоітчөмкод, а абу „шылчкөмөн шылчкөм“ код.

Уна-на һелучкјјас сураласны „Сіктса асыв“-ыс. Ме ногыс авторлы колө выпөв бура ужыштны сіјөс шылөдөм-мөдөдөм могыс. А вөчны тајөс сулалө і колө: зөһнассө романыс өні-һын колө бур впечатлеңіје, гіжөма зев коланатор јылыс і ыжыд јослунөн. Тајө-өд медвоңа комі роман, медвоңа ыжыд произведеңіје, көні сетсө комі сікт соціа-

лизм туј выlö вужöмлөн художественно-образнöй „исторiја“, а тајö уна торjö щöктö. Пондам ескыны: регыд кадөн ми аззам „Сiктса асыв“ выльмöдöм-мичмöдöмөн, шыльöдöм-мольöдöмөн да помалöмөн. Выльпöв ужалöмын öмöлыс i двитанаыс ынöм абу: уна гырыс автор (шуам, Гоголь, Пушкин, Толстой с. в.) медвоzza издаңије бöрын неöтчыд вежлавлисны да выльмöдавлисны ассыныс произведеңијаснысö. Тајö сöмын вiсталас авторыс быдмöм jылыс да добросовестность jылыс.

* * *

Комiнтерн VII-öд конгресс вылын Мануильскiй jорт докладын ем кывjас, ыштö-пö „мијан партијалөн геңеральнöй миңијаыс абу сöмын мијан партијалөн миңија,—тајö став страна развiтiјелөн геңеральнöй миңија, сiјö пырас вiрас i јажас мијан воjтыр кызвыныслы. Сы вылын воспиывајтчöны народнöй массајас, сiјöс олöмö пöртöм куза ордjысöны мијан странаса рабочöjjас да колхозънкjас, сiјö лöи сöветскöй патриöвизм предметөн, мијан воjтыр вежöрын сiјö оз торјав мијан социалистическöй рöдiнаыс“.

Ме ногыс, тајö кывjасыс Мануильскiй jортлөн отсаласны гөгöрвоны тöдчанлунсö „Бергöдчи“ сборъиклыс.

Медвоzza кадас-кö Пед Геңлы лöвöли аслас геројясөн вöчавны томуловöсжык (комi код крестанскöй рајонјасад сек сöмын најöжык вöлины вöзмöстчысјасөн да аззавлисны аслыныс отсöг версö арлыда гöль крестана пöвсыс), „Бергöдчи“ сборъикыс ми аззам мöдтор: версö арлыда воjтыр—шöркоддем крестана массајас зöңнас сувтисны партијалыс геңеральнöй миңијасö олöмö пöртан уж бердö.

„Бергöдчи“—öтi вiстлыс ымсö—абу весыс Пед Гең вöчöма сборъик ымнас: тајөн автор петкöдлö партијалыс социализмö мунан тујсö кежластöмвыв поддөрживајтöм-нуöдöмлаңö бергöдчöм уна мiльона (Комiын уна дас сурсјаса) шöркодла олыс крестаналыс. Шöркоддема олыс крестанын, сылөн социализм туј выlö сувтöмыс, выльног мöвпавны-вежöртны велöдчöмыс, уж выlö выльног вiçöдöмыс,—таын сурöсыс; сюжет кыан панасыс тајö сборъиклөн, кöв кушöм вiст сев ен бост. Габö Павелјас („Бергöдчи“), Педот дaдјас („Запаңын“), Ыжыд Прокöјас („Ытва вылын“), Јогорјас („Вежсö олöм, вежсö морт“), дземидјас („Колхознöй страда“),—тајö абу-нын öтка возынмунысјас вöзмöстчысјас пöвсыс, најö, сiрöд мыркод пемыд, бөрö колöм крестанскöй массаыс збыль воjтыр, кодјас ез чепсасны колхозö пыригөн,

кодјас унаыг јурнысö гыжыштлісны да ышладалісны „асланыс“ леччыгны вермытöмла. Но „вежсö олөм, вежсö морт“. Соціалізмлөн гырыг вермөмјасыс жүгөдісны најö полөм-катлабөмлыс „јітö“. Тајö „колыс і полыс“ јурјасын мыјкө орјасіс—орјасісны совојасөн быдтөм гартчөм мелкособственніческөј, сөмын „ас понда“ төждысана да „аслым“ куралана везјас. Куҕаөн, сөкыда, но тајö везјас сещөмөз слабмалісны, мыј тајö војтыр вермісны воөдчыны соціалізм туј вылө сувтны колөм гөгөрвоөмөз.

Серт, тајö лоі сөмын соціалізм гырыг вермөмјас подув вылын. Нөшта революціја бөрын медвозза војасас-на Ленин шулывліс, мі-кө-пө вермам сетны крестаналы 100.000 трактор, најö шуасны: мі коммунизм дор. Воіс кад, кор соціалістическөј промышленногҕ верміс сетны унжык Ленинөн насјөм трактор лыдсый да на дінө содтөдөн уна мукөд пөлөс машінајас. Культурнөј революціјалөн гыјасыс востіснын крестаналыг сінјаснысө сы выјөнөз, мед гөгөрвоны машінајаслыс колөмсө, тужа-нужаа, сіз выј јуана олөмыс мездөдчөмын машінајассаң ыжыд отсөг сетны вермөмсө. Сесга, комі крестаналөн ужаланінас—вөрас воісны „завод-фабрикајас“ бригадајасөн ужалөм, тракторөн кыскагөм. Локтісны сөстөм оланінјас, пывсанјас, столөвөјјас, кнїга-газетјас, кинорадио—сіјөјас, мыј војдөр вөлі сөмын карлөн, а соціалізм тајö культуратө вәјөдіс парма шөрө. Вот најö ставныс өтвылыс і вөчісны ассыныс ужсө мелкособственніческөј везјасыс комі сьадөөс мездөмын, соціалізм туј вылө најөс сувтөдөмын.

Јона ыжыд рол вөрсіс возынжык пырөм колхознікјаслыс олөм-ужалөмсө аздөм, налыс велөдчөм, но ез ічөт рол вөрс шөщ кулакјаслөн да сіјө агентуралөн контрреволюціоннөј вредітелскөј ужныс. Быд честнөј, ас уж помыс олыс крестанінөс тајö вредітелствоыд да террорыд шөктіс бөрјыны кодкөд сіјө, та понда өдіжык ылыстчыны Урсучевјас везјасыс. Серт, полөм катлабөмјасыд һееща вөлі колхозад вотөз. „Вежсö олөм, вежсö морт“-ын Јогорлыс тујсө мыјкө мындатө быд крестанін тујаліс, Јогор мајшасөмнад мајшасіс.

Лыддыс, серт һін, качаліс, мыј ме ас кывјөн вистала сіјө-жө, мыј сіјө (лыддысыд) төдө „Бергөдчіс“ сборнык лыддөм бөрын. Пед Геһлыс вистјассө лыддөм бөрын крестаналыс өтка оландьрса псіхологіја вежсан процесс мунөмсө аздан да гөгөрвоан јона бура. Мортыд бытөө пыравлөма јураныс да сөлөманыс став сіјө јөзјаслы, кодјас јылыс гїжө. Сөмын выл туј куҕа нуөдыс актївсө автор оз-на тырмөз ловјөн саммы петкөдлыны. Најö кызкө пыр артмалөны схе-

матическөја, бытвө пропигасыг бостөмјас кодөс, а абу ловја
јөв кодөс. Врагјасыд артмалөны ловјажыкјасөн.

Ферт, абу-на ставыс шылыд і „Бергөдчис“ сборныкын.
Шуам, „Вежсө олөм, вежсө морт“-ыс Јогор. Сылөн колхозө
воан тујыс кызкө ассама. Кыз ті помытад, Јогорөс колхоз
зад мырдөн кыскөмөн кыскіс гөтырыс, Окул, а олөмад гө-
тырјасыд пыржык вөліны бөрө кыскыг-падмөдчысјасөн. Та
јылыг весігтө Стамін јорт качтывліс аслас історическөј ре-
час колхознык-ударныкјас медвоzza сјезд вылын, тащөм кыв-
јасөн: „Сөветскөј властлөн неважөн вөліны неыжыд недо-
разуменіјес колхозныцајаскөд. Фелөыс муніс мөс јылыс.
Но өні мөс јывсыд фелөтө артмөдөма. Недоразуменіјесыд
помасіс“. Мөс понда, аслас посні ембур понда да бөрө ко-
лөм понда, аңјаслы нөшта-на сөкыд вөлі воөдчыны колхоз
туј вылад. А „Вежсө олөм, вежсө морт“-ыс мі аzzам зик
мөдног. Сен гөтырыс верөссө кыскө колхозө, отсалө сылы
„аслам“ ордөм мылмыс мездысны. Поzө оз шуны та понда,
ыштө Окул абу ловја, абу ескана образ? Оз. Окул зев лов-
ја, зев ескана образ. Тајө образ неуна романтичированнөј—
сы сама жө, кущөм Гор'кіјлөн Пелагіја Ніловна, „Мам“ ро-
манын. Большевикјаслөн—пролетарскөј революционерјаслөн
мамјасныс, ферт, ез ставныс вөвны Ніловна кодөс. Унаөн
на пөвсыг непөштө ез отсавны піјаныслы революціоннөј
уж нуөдөмын, но кыз-мыј вермісны өтдалтисны најөс тајө
тујыг, мед ескө вердысјасныс ез вескавны царскөј турмаын
мучитчыны. Но олөмас Ніловнајас вөлалыны, ферт, не өтіјас.
і пролетарскөј писатель петкөдлө сещөм мамөс, кущөмөн ко-
лө лоны пролетарскөј мамјаслы ставныслы. Окуллыс об-
разсө Пед Гең вөчөма тагамаөн-жө, кущөмөн колө лоны
сөветскөј комі аңлы олөм вежсан кадө: ферт, тащөм аңјас
олөмын вөліны, і сөветскөј комі писатель петкөдлө сещөмөс,
код серві колө велөдчыны став аңјасыслы. Тајө романывизм.
Социалистическөј реализмыд-өд оз пов тащөм романывизмыд,
зк-на мөдарө. Сіјө щөктө лоны романывкөн. Ем романывизм
реакціоннөј, бөрө кыскыг (тащөм западнөј літератураын ро-
манывизм Шатобрианлөн, Новалислөн, комі літератураын
М. Н. Лебедевлөн том кадса роч вистјасыс кызвыныс). Се-
щөм романывизмыд шујөс ловчөдны мырсөм. Но ем романывизм
революціоннөј (мелкобуржуазно-революціоннөј западнөј
літератураын—В. Гюголөн, роч літератураын—Чернышев-
скі), Короленко; пролетарско-революціоннөј романывизм бос-
тө зев ыжыд места томкадса Гор'кіј творчествоын).

Революціоннөј романывизм оз өтдортчы реалнөј действі-
тельность петкөдлөмыс. Сіјө бостө тајө реалнөј-действиел-

ностыыд сещом фактјас, сещом образјас, кодјас серпаланы сылы колана идејас (ускөдлөј төдвылө Гор'кјлыс „Буревестник“). Советскөј писател — социалистическөј реалист сы понда, мыј сјө кыын сещом бур компас, кыз марксистско-ленинскөј диалектика. Тажө компасон тујасиг сјө аңа пыдөжык да гөгөрвоө унжык, чем сјөс вермывлсны вөчны буржуазнөј либө мелкобуржуазнөј реалистјас. Диалектикаон тујасиг советскөј писател каңалө сещом фактјас, кодјасөс колө паскөдны, кодјас вылын велөдны. Мукөд дырјисө колө-на весиг аслад мечтаыс лөсөдны колана образ. Ленин пыр төдчөдлс, кушөма колө мјанлы фантазия. „Философскије тетради“-ын Ленин пасјө:

„...И в самом простом обобщении, в элементарнейшей общей идее („стол“ вообще) есть известный кусочек фантазии. Наоборот, нелепо отрицать роль фантазии и в самой строгой науке“.

да ыстысө Писарев вылө.

д. Писарев „О мечте полезной, как толчке к работе и о мечтательности пустой“. Ленинлөн индөм инын Писарев гижө: „ем-пө уж вылө өзтыс фантазия, коді морт обществолыс развівајчөмсө тојлалө воңө, но ем-пө і лов ускөдан-ылөдлан фантазия — шуам јенлы ескөм“, — (виңөд Писаревлыс сочиненијас, IV т., 206 — 208 мистбокјас). Торјанын төдчөдлс Ленин фантазиялыс ыжыд ромсө художественнөј творчествоын. Помјатад, кушөм ыжыд ром ворсис Чернышевскј фантазияон артмөдөм Рахметовлөн образ роч революционерјасөс формірујтөмын. Стимитров јорт каңтывлө, мыј фашистскөј суд воңын коммунизм идеја понда вермасигас сјө пыр кутис сінвоңас Рахметовөс. Оз-өд вес сещөма төдчөд Стимитров јорт бур да омөл примерјас вылын выл кадрјас быдтөмлыс колөм. Сјө шуө, мјан-пө щөкыда-на вунөдлөны примерјас вылын воспитывајтны колөм, оз-пө петкөдлыны, көд ног колө вөчны, кодног оз. Колө-пө опытнымөс бура төдмавны да сөңөдны сес коланасө, колө петкөдлыны „образцы для подражания“, шыбытны сисмөм најтсө, но та вылын велөдны-жө, кыз оз поң вөчны (виңөд Стимитров јортлыс докладсө Коминтерн VII конгресс вылын, „О кадрах“ јукөн). Вот тан зев ыжыд төдчанлуныс художественнөј литература-лөн. Ташөм элементјасөн і пырө романтјизмыд социалистическөј реализм методө.

Но ме-өд сорњисө панлі „Вежсө олөм, вежсө морт“ вистса Јогөр јылыс, сјө гөтыр јылыс, а сесса зев ылө бокө котөрти — лөб бөр косны. Јогорыд, вөлөмкө, виччысө, кор ме сјөс Окмулыскөд леңа гортаныс. Јогорөс Окмулыскө

колхозо, а мөдыс дудан вөвмоз пөвчө. Јусөма да зерулын, һајт улч вылын кыскасіг тыр „пос-мед-һеј-но-һеш-һеј-де-һо-чек“ равзө. Окул мортто пыртас гортас да бөрдые кагаос моз бурөдө. Сек Јогорыдлөн „мыллыс“ і „пигтө“—пондас „вистасны“ гөтыр возас. Сек тыдовтчө: сјјө абу сөщөм код, кущөмөн ассө петкөдлө. Кодмортлы вылө сјјө вывті „саба“ сорһитө. Тани менөдн Пед Геһлөн пропорцијасыс абу тырмөма. Сјјө зев художественнөја, кужөмөн петкөдлө Јогорлыс мајшасөмсө, но вывті суктөма краскајассө Јогорлыс кодалөмсө петкөдлөмын да бөрыннас гөтыр возас „вистасөмын“.

Сөгса, Јогор јылыс нөшта ем танога мөвпјас. „Вежсө олөм, вежсө морт“-ын Јогорөс Пед Геһ петкөдлөма 1930 воын. „Сіктса асыв“ гіжөма 1931 воын, сен ем-жө (кыз вылынжык казтывлі-һин) Јогор—Трөш Педөрјаслы кивывужалыс. Тајө Јогорјасыд—зік разнөј јөз, а кытсурө өтамөдыс вылө вывті ласкөны. Шуам, сөщөм ін, кор Јогорјас аззөны пөрөм пощөс да оз сјјөс дөмны һи көчаинсө оз јуөртны. Кыклаын висталөма өвитор, пөштө өтө кывјасөн („Бергөдчөс“ сборһик—106—111 мистбокјас, „Сіктса асыв“—90—94 мистбокјас). Сөрт, тајө фактыд зев төдчөдө мелкособственһическөј психологіјатө өткаолыс крөстәһинлыс. Сөмын өвитортө кык разнөј морт јылыс, разнөј произведөһејјасын гіжөмыд абу јона лөсыд. Быд мөтературнөј образ олө аслас ашөрја олөмөн, лыддыс најөс велалө төдны сы сертө, мы најө керөны, і кор өвитор гіжсө кык морт јылыс—лыддысөс сјјө зүгө. Да і сјјсө абу мича астө цитірујтөмыд (мөдыс өвиторсө гіжөмыд-өд оз-һин ло творчествоөн, а сөмын цитірујтөмөн): сјјө петкөдлө, мыј гіжысыд „јамө“, сылөн олөмсө төдмалан ердыс ічөт. Пед Геһлөн ташөмторјыс горзө сы јылыс, мыј мортыд вывті ещә бергалө рабочөјјас, колхозһикјас пөвсын, вөр деланкајасын, пурјас вылын, выл стројкајас вылын да с. в., көнө сөмын і пощө-аззыны колана материалјас выл произведөһејјасы. Тајө ыжыд опасност пөсәтәллы, көсјө-кө сјјө лоны төдчана писәтәлөн.

Пед Геһлөн вывті ыжыд көсјысөмјас, ыжыд бөстчөмјас, но ловја олөмсө төдөмыс, быдлунја выл фактјасыс ещә.

Став комө гіжысјаслы оз тырмы ловја олөмсө төдөмыс, сы вылын велөдчөмыс—сјјөн мјјан мөтератураным і сөщөм нер, гөһ ловја образјасөн, сјјөн оз артмавын куз вистјас. Колө олөмсө буржыка да паскыджыка төдөм, но оз ещәжыка ков і роч да западнөј классическөј мөтература төдөм: гырыс мастерјасыс велөдчытөг һекущөм гіжыс оз вермы лоны, олөмыс став озырлунсө ловја образјасөн петкөдлыны

саммыс гижысөн. А ми-öd не сомын ловја олөмсö омöла тө-дам: ми весигтö омöла төдам ловја јöзыслыс горнитан кывнысö. Литература кывным мијан јона гөл ловја јöзповста кыв серти. А мыјда-öd комі кывјад озырлунјасыс, кодјас сещöма озырмөдоны, ловчөдоны литература кывтö Мијан став тајö озырлунјасыс сја кујлоны (огö најöс төдöј-да), а бостöј ти да виçöдлöј та боксаң көт кушöм ыжыд писателöс — кушöмајöзповстса кывјасыс да кывбертјас југјалöны најö гижөд-јасын.

Зоньнасö „Бергöдчи“ јона төдчана литературној факт, ыжыд нимкодөн тыртö сөлөмтö: быдмö — озырмö националној формаа, социалистическөј сөмөса литература, чужö збыл төдчана комі проза.

* * *

Ме сезга вужла бөрја кадын Педь Геңөн гижөјасö, боста сес сомын „Палшужчылөм“. Ме казтышглі-ның, миға, тајö вистыс öнја шупөд вылын — шедевр, кодөн Педь Гең вужö выл „классö“ художественној форма артмөмын. Лыдфан тајö вистсö да весигтö шемöс лөö, а мыј понда — он регыдөн і төд. Петкөдлөма ставсö сещöм кужомөн, мыј сінвозад ставыс сувтö сја, бытö ловјөн олөмыс ачыд аңан. А-öd виставнысö-кө сурөссö вистлыс — сјјö зев кокняа артмö.

Воçмөстчыс гөл крестанын Кузма Чередовлы абу сөлөмвылас воöма сјјöс кузънечлы отсасысөн сувтөдөм. Кузънеч Паңтил (бала ку пышкö çебсөм кулак) вöчö вредительскöј уж: колхозној һаң кокјывсыс-на кокнөдалö шепјассыс — шырö најöс, һаңсö çебö пывсан вылыс жож улö вöчөм гуса „складö“ да сыыс вјјöдö аскур (кодөн, ÷ерт, өпекумірујтö). Тајö „ужад“ кесјылöс тујö Паңтил кыскö Кузмаöс, — мортыдлыс сөлөм дојсö вөрөдөмөн да аскурөн пагөдөмөн. Кузмалөн пыс — Сеңа (пюнер) — колхозлыс һаң војын караумитигөн качалö батыслыс тајö „ужсö“ да көсјö јавитны, но вистөмла оз вермы. Пыслөн вистөмыс бурдөдö Кузмаöс јуөмыс да мортыд мездысö çебсөм кулак везыс. Колхоз сувтөдö Кузмаöс војын һаң тегајас караумитны — Паңтил бара көсјö Кузмаöс гусасан туј вылад кыскыны, но Кузмаыд öнi ас кокјылас-ның да кутö і јавитö вредительöс.

Тајö сурөс вылас автор кыöма зев жужыд психологическөј вист. Кыз тајö артмөдö вистыслыс сещöм жужыдлунсö? Сурөссö усложнитөмөн.

Медвојдөр, колö вöли вöчны есканаөн Кузмалыс Паңтилөн лөсөдөм везјас шедөмсö. Тырбур зонвизалуна, быд торјөн здөвөл гөл морт-активист оз кокняа шедөдчы кулак-

лы. Сіјөн колө вöлі, мед мортыд вöлі „с ізјаном“, мед сы-
лөн кыткө мыкө ез ставыс вöв бур да долыд. Та понда
Кузмаос петкөдлөма имперіалістическөј война біпыр муныгөн
і сещөм ыжыд сөкыдлуңасө вескавлөмаөн, мыј весігтө өтї
војөн јурыс зормыны пондөма. Сетчө-жө сесса мортыдлөн і
кокпöлыс колөма—оз-һин быд ужө туж, а таяө сөлөмтө ма-
јыштө чорыда, һервнөј устојчивостыд абу-һин ыжыд. Быд
һеыжыд помка вермө тојыштны вїна колмөдөм помыс ву-
һөдчөм корсөмө. Батлөн жеб һервнөј сїстемаыс вужөма
пыслы. Батлыс јуөмсө казтыштөмыс Сеңалөн лоө істөрїческөј
бөрдөм, а кор батсө аззас, кыз классөвөј враглөн кесјылө-
сөс, Сеңалөн вөссө һервнөј помка вылын бїја вїсөм. Аја-
піјаос петкөдлөма зев кужөмөн, ескыны позанаа помкаалө-
мөн. Сещөм-жө убедїтельнөја вөчөма і ыж куө зөбсөм (бук-
валнөја таз, весігтө шондіалунын пага—жеб зөһвїзалунаөн
ассө петкөдлө) көјін Паңтылөс. Паңтыллы оз вöлі муссө зырт
колхозө пыртөзыс: 6 мөс, 15 ыж, вöв, бїа борда змеј коф
чаң быдтывлөма і ставсө таяө лоөма колхозө сетны да
һөшта „из милости“—кевмысөмөн вөзјысны сетчө. Колхозлөн
дортчыс абу вөлөма да бостөмаөс, һе сіјө-кө „кучїктө гу-
гөдїсны, пөж ыжлыс моз“. Сесса, гражданскөј война кадга
щыгјалан војасө Паңтыллыс петкөдлөмаөс 30 пуд һаң. Пом-
кајас тырмөз, мед Паңтыл пуїс вїр лөгөн колхоз вылө да
мыјөн верміс і кужїс—пакөстїтїс колхозлы. Но Паңтыллөн
тырмө вежөрыс гөгөрвоны, мыј сурас-кө ташчөм „ужыд“—
бур шыд оз паңав. Сїјөн запасјастө течө гуга „складө“,
аслас сөстөм пывсанас. Сөмын-өд кулакјаслөн сїктјасад і
вөлавлїсны сөстөм, трубаа пывсанјасыд. Кулак Паңтыл век
вїчө пывсансө томан сајын. Сїктын таө велалөмаөс-һин да
код чајтас, мыј сен Паңтыллөн „склад“—сіјөн мортыд то-
ман сајын кутө ассыс пывсантө і һекод та кузға оз чујмав.
Кор колө „прөмыс вылө“ петны—Паңтыл сїктөс індө ылөга
туј вылө. Кузға мунөма вөрө да вошөма (көф ескө „пөжө“
сіјөс аслас пывсанын палавалыны лезлытөг јуктөдөмөн).
Мед быдөн төдлісны та јылыс, Паңтыл ужалїг костї шызө-
дө сїктөс аслас звөнөн.

Звөн, кызї кулаккөј кыјдөс петкөдлөмсө, Педь Геһ, ты-
далө, бостөма Иван Шуховлыс „Һенавїст“ һїма романыс і
таяө бостөмыс удачнөј, сужет кыөмас јона колана да бура
помкаалөма. Но оз век удачнөј овалы Педь Геһлөн гырыс
роч сөветскөј писателјаслыс велөдчөмыс. Шуам „Сїктса
асыв“-ын сіјө бостө Панферов „Брускї“-ыс шер усөм. Пан-
феровлы шерыд вöлі колө сужет кыөмас, мед петкөдлыны,
мыј өтувја уж дырјї да наука отсөгөн һемулїча крестанїн-

лы абу страшно. А мыјос колө вөлі шерыд „Сіктса асыв“—ын? Сужет кыөмас сіјө сесга Һекиз абу суркһалөма да лоөма Һик случајнөј епізодөн. Шуасны, сіјө-пө колө вөлі кулақјаслыг да поплыг быд помка куҫа контрреволюціоннөј уж петкөдлөм могыс, колө вөлі, Јөрш Јогорлыг шогсө петкөдлөм могыс. да, та могыс колө вөлі, но сөмын тајө помкаыд еща-на. Такөд өтщөщ колө вөлі петкөдлыны сіктыг мукөд вынјас, кодјас саммөны сувтны паныд і кулацко-поповскөј контрреволюціоннөј зілөмјаслы, і тајө случајын налы ківыв ужалыг пріродады. Педҫ Геҫ, тыдалө, таз і көсјывлөма вөчны, но зүгсөма кооперативыг гусасөм петкөдлөмөн да шер усөм гөгөр Зоновјаслыг ужнысө петкөдлыны сіз абу і слөјмөма.

Вошыглы туј вылө піскөдчыны отсалөм могыс звөнітөм комын паскыда вөлі овывлө важгаҫ, а Паҫтїллы тајө зев ківыв: колхозҫыкјасөс ужыг падмөдө, мед оз удїтны ідравны Һаҫнысө (ыжыджык-кө вундытөм іныд—сылыг пеж „ужсө“ дыржык оз каҫавны). Сесга-өд таз јавітөмнад Паҫтїл бытөө шуө честнөј колхозҫыкјаслы: „јөјјасөс ужыд раҫейтө, ті ужалө, а кодјас-кө јуөм вылын оласны да кодјурнад вотчыны мунөны. А тіјанлы корсны најөс-жө мојвїө“. Сїз тај і гөгөрвоөны Паҫтїллыг јавітөмсө вотчыны пышјыг 2 колхозҫыцаыд.

— „Һебос Куҫмалы сурөма-тај (прөст кадыд—Ө.-Ө.). Мі ужалам, а јөзыс вотчөны... Ерө-өд сїрасөј... Бостам дозјас да ујкҫїтам вөрө“.

Уна со војасөн-һын сіктын пуксөма ескөм:— „јен“ оланїө пөрјасөм оз сїбав. (Көт ескөн колхозҫыкјаслөн „јен“ авторїветө ескөмыд абу-һын воҫа крестаналөн код,—важ ескөмјаслөн коласјасыд куҫа-на колөны вежөрад. Колхозө пырөмөн щөщ војтырыд оз-на лоны јона вежөртыс соціалїстјасөн. Сөмын куҫаөн, колхозҫыкјас пөвсын културнөј уж бура пуктөмөн, бырө тајө јөрөм коласыс важлөн—бөрө колөмыс сіктса олысјаслөн. Помҫїтад, кыз автор петкөдлө, мыј весїгтө выл петасјасыс колхознөј сіктлөн—піөҫерјас мыјкө мындасө ескөны-на пөл вїсталөмјаслы. Тајө-өд сы могыс і каҫтөма, мед чүјдөдны мїјанлы, мыј важыс јона-на ассө сетө төдны выл,—Һеважөн-на соціалїстїческөј туј вылө вужөм сіктын. Весїгтө колхознөј актївыслөн-на кылө тајө важыд. Краснөј арміја акаҫемїкјас возын речас Сталїн јорт ваядїс прїмер, кыз сіктын сылы шулїсны, көбыла-пө донажык морт дорыс. Важ сіктыдлы тајө јона тїпїчнөј факт, но і мїјан курсурө таз-жө артмывлө. Таз кымын-жө лоөма Куҫмакөд. Колхознөј актївїст зүгсөма да вөјө Һурө, а сіјөс сө-

мын сералоны да журнаныс докјодлоны. Щокыда-на мијан оз тырмы асланым вѳтыр динѳ морт нога чуткоқтыным—тајѳ важлыс колассѳ јона јоса петкѳдлѳ Пед. Гењ аслас вѳтас). Сіјѳн Пањтіллы торја выгѳднѳ јавітны Кузмалыс „вошѳмсѳ“ звѳншыулад. А мед есканажыкѳн вѳчны Пањтіллыс јавітѳмсѳ Кузма „вошѳм“ јылыс,—вѳстыс пондѳдчѳ кадсѳ образнѳја індѳмѳн (туј вылыс воалѳны, турунјас пуктавсѳма, пув вотѳны) да челафлыс пув вотны мунѳм петкѳдлѳмѳн.

Тајѳн кѳъ мыјтор вѳстыс ен бост—ставыс сен колана, ѳтѳѳс мѳдкѳд гартѳма,—нѳнѳм ковтѳмтор абу, вѳчѳма бытѳтѳ мозаика стеклѳыс серпас, ставсѳ логическі последовательнѳја кыѳмѳн, убедителнѳја помкаалѳмѳн. Сіјѳн лыддѳм бѳрад і колѳ шемѳсѳ усмѳнја ыжыд в печатлѳнјѳ: зѳк-ѳд олѳмын моз! Сіјѳн ме ногыс нѳмсѳ („Полошутчылѳм“) вѳстлыс сетѳма ѳеудачнѳја. Ме кор лыддѳі тајѳ вѳтсѳ, тѳдвылѳ уеі В. Короленколѳн „Не страшноје“ нѳма вѳст. Тајѳ вѳтсѳ лыддан да јурсыд сувтѳ—сешѳм реалѳстѳическѳја збыла петкѳдлѳма револуцијадѳса роч сѳктлыс чужѳмсѳ. Збылыссѳ зев страшној торјас азѳ сес писатѳл, но сѳктын најѳ сешѳманѳн велалѳмаѳс, мыј на ногѳн—ставыс пѳ муно кыз колѳ (сіјѳн і „Не страшноје“). Мијан комі сѳктјасын весігтѳ ѳнѳна, колхоз туј вылад сувтѳм бѳрын, вывтѳ уна быдсѳкас коласјасыс важлѳн, кодјас падмѳдчѳны мијан ужлы, а вѳрјуыс классјаслѳн коласјасыс мијан пѳвсѳ зѳбсѳмѳн іспѳлзујталѳны ташѳм торјассѳ мијанлы быд омѳлсѳ вѳчѳм вылѳ. Тајѳс петкѳдлѳ аслас вѳстѳн і Пед. Гењ, сіјѳн мем тѳдвылѳ і уеі Короленколѳн вѳстыс да сылы вѳча ме ас думыс Пед. Гењ вѳстлы сетѳ нѳм „Страшноје“. Вѳстлѳн донлуныс тыдалѳнѳн сыыс, мыјјасжык сіјѳ кыпѳдѳ: важ коласјаскѳд вермасѳм вылѳ да культурнѳј уж бура пуктѳм вылѳ колѳ буржыка вѳзѳдны, унжык вынјас да средствојас сы вылѳ сетавны, унжык петкѳдлыны мортнога чуткоқты асланым јѳз динѳ, тѳждысны на понда пыр, ѳе вунѳдны—чѳтасас-кѳ мыјын-кѳ морт, а аскадѳ отсавны сылы, мед оз во чѳтасѳмѳзыс да с. в.

Такѳд щѳщ, вѳст јоса сувтѳдѳ колхозјаслы колана спецѳалист кадрјас сѳмын асланым јѳзыс, прѳверітѳм јѳзыс сувтѳдѳм јылыс вопрос: велѳдны најѳс, но ѳекыз ѳе сѳбѳдны зѳбсѳм врагѳс колхозса кузњечѳ, счѳтоводѳ, мѳслыстысвердысјасѳ, коњухѳ, с. в.

„Полошутчылѳм“ композицијанын бара-жѳ тыдалѳ бур кѳподтуј авторлѳн. Војдѳр зев стѳча петкѳдлѳма возѳ лоанторјасыслыс інсѳ да кадсѳ. Тајѳс вѳчѳма абу ѳекымын кывјѳн вѳсталѳмѳн, а художественнѳј деталјас пыр петкѳдлѳмѳн:

пурвылые рабочёйяс локталёны гортаныс Котласоъ некымыныс кывтлём бёрын, азалёны вичјас вылыс зорвицыс турун зорёдјас да нымкофасёны веж турун пунктём куъа, чёсмасёны веж турун дукён пуркјалан сынёдён, сек-жё һанвоёдчё вундан веркыдё,—челафјас котралёны пув вотны, с. в. Сіктын ставён ужалёны, сёмын „Куъма кодзёма“ да тујвыв буспын пуртыкасё—челафлы серам, верстё јёзлы јур довкјёдлёмён дивітём. Тајё ставсё аздё да кылё Сења—таз лёсёдсё завјазка. Зік артмёдчё завјазкаыс, кор Куъма пырё Паътил ордё, а Сења котёртё австријаса челафлы отсалём могыс пув вотны. Аја-пјјалён тујјас вожалыны, воштіс најёс ёта-мёдныслы паныд сулалан классёвёј вичјас вылё (дёрт, Куъма татчё вескалё сорсёмла да сјјё воас пыс туј вылё—сјјё тёдчё вист течёмсыс). Вистлён збыл кулминаціоннёј пунктыс (медса нап्राжоннёј іныс) сен, кор Сења аздё батсё, кыз классёвёј враглы отсасысёс да горёдё. „Бат, ме тенё јавіта“. Но мед тајёс вёчны виччыстёмён да тазікён содтыны вистыслыс лыддыс вылё мёрччёмсё,—автор вёчё нёшта ылёга кулминаціоннёј пункт—кор Паътил, звёншыулё, јавітё Куъмалыс вотчыны мунём да „вошём“. Таз вёчёмыд петкёдлё-һін јона ыжыд мастерлыс кподтуј.

Вист мунём сертё коланторјассыс ёпріч, автор тёдчёдё кытсурё аслас ліріческёј отступленьјесён—ассаһыс сорһитёмён, шуам, пывсанјас јылыс сорһыс. Војдёр чајтан, мыла ковмёма та куъа бокё кежёмыс авторлы. Сесса друг быттё пуйс усан, кор кылан јуалём: „А гёбёча пывсан јылыс ті кывлід?“—вёміс качалан, мы тајё „бокё кежластё“ автор вёчё бара-жё лыддыс сёлёмас пыдёжык мёрччёдчём могыс, а оз вес ковтёг кывјён ворсёдчы. Образјассё бёрјём—артмёдомас сіз-жё тёдчё ыжыд кподтуј: шёр образјасыс вистлён Куъма да Сења, вист артмёдан сурёсыс (конфліктыс)—аја-пјјалён классёвёј тујвич торјавлём, падвеж мунны пондылём. Но тајё образјастё оз поз орёдны мукёдјасыс—Куъма аја-пјјалён тырмёз тыдовтчёмныс артмё сёмын мукёд образјаскёд гартчёммын, кыз вистсё артмёдыс „сістема образов“—ё пырысјасёс. Паътилтёг ескё һекыз ез артмы аја-пја кост конфлікт петкёдлёмыс, но сјјё ескё сіз-жё ез артмы Вјунтёг. Мед конфліктсё јоса тёдчёдны, колёны і пурвылыс локтысјас і челаф, весігтё вистас петкёдлытём полыс Саһалён; најё ставныс ловёддёны шёр образјассё, вёчёны најёс есканајасён, ловја олёмыс бостёмјасён.

Езжык тёдчана рол вистсё течёмас ворсныс колхозса јуралыс (Ігорлён баһыс) да Куъмагётыр—кыкнаныс положітельнёј образјас. Зев тёдчё Пед Геһлён: сјјё омёла ужалё

положителној образјас вылын. Најо абу ловја јоз, а схемајас (ловјажык сөмын Павлін „Колхозној страдна“-ыг зев ловја „Сіктса асыв“-ыг Мартін, сөмын сылөн ролыс зев векні-фік—важ сіктлыс коңор оломсө петкөдлөм). Таң артмөмлөн помкајас, ме ногыс со кушдөмөг: Мартінлөн, Кузмалөн, Паңтылөн, с. в. емөг „форгешіхте“-јас—воңаа оломнысө петкөдлөм. Мі најос азғам Һе сөмын сіјө здукас кор мыјкө да мыјкө керөны вістад, а мыј керлөмаөг, кың овлөмаөг војдөр, азғам вістас петкөдлөм керөмас воантујнысө налыс. Торја-һін бур, кор тајос төдмалан Һе воңвылас да өтпырјөн вісталомыс, а кор воңвыладтө сетөма сөмын кушдөмкө „намјок“ форгешіхте вылө (Кузмалөн протез), вістыс муніг чөж һөж-јөһікөн (сорһіјасыс да мыјда, лібө аслас воспомінаһіјасыс, с. в.) кың і овлө оломын. Мортыкөд паныдасігөн-өд он пырыс-пыр кор сылыс „автобіографіјасө“, а төдмалан сіјос куғаөн,—шулоны тај, мед-пө морттө төдны, колө сыкөд өт-вылыс пуд сов сојны. Мөд-кө најос автор петкөдлө іһді-відуалізірованноја (Кузма—куз, протеза, зормыны пондөм јурсіа, с. в. Паңтыл Һе кор порчывылөтөм ыжку пага, ыжыд жөлвака, с. в. Мукөд дырјісө морттө зев төдчөдө і ловчөдө пыр сыөн шуалан кывјас. Шуам, М. Һ. Лебедев „Атаман Суханов“ һіма роч вістын гаммөма ловчөдны став вістсө Сухановөн щөкыда шуалан „сөкыд вісөм“ кывјасөн. Став вістыс роч да тајө комі кывјасыд вөчө торја-һін ыжыд впечатлєһіје), кушдөмкө деталјас пыр, кодыс ескө најө тыдалөны оломаныс. А врағјастө петкөдлыны Пед Геһлөн тырмө кушөмыс. Урсуевөс он вунөд, Паңтыллыс „патретсө“ пыр-жө сін воңад ловјаөн азған.

Серт, колө кужны азғыны да петкөдлыны врағтө, көв кушдөм веркөс кышөдөн сіјө вевтғысөма, сөмын кад-һін өні ужавны јонжыка актівноја да оломсө вежөм вылын ужалыс һырщікјассө петкөдлөм вылын. Сегса Пед Геһлөн оз јона төдчы етнографіческөј да бытөвөј деталјас вылын ужалөм („Полошуйтчылөм“-ын тајө емжык, кың ме петкөдлі-һін), паскөм, керка пыщкөс, дозмук, с. в.—ставсө тајө мыјкөмындаөн колө-жө петкөдлыны. Напыр-өд мортыд щөщ-жө тыдалө (помһітад, кың төдчөдөны „Мертвые душі“-ыс Собакө-вічөс, Маһіловөс, Коробочкаөс керка пыщкөсас мыј ем ставыс, паскөмныс, сорһігамныс, агнысө кутөмныс с. в.). Серт, оз ков, мед тајө натуралізмөң вујіс, но һөві петкөдлытөмыд һөві-һін шогмытөм.

Өві зев колана художественној пріјом јылыс ме һөшта көсја тан чуждыны комі гіжысјаслы. Балзаклөһ уна произведеһіјасын петкөдчөны өві јөз (шуам, Расһіңјак, Вотрен,

Нусинжен, Гобсек, с. в.) і быд торја произведєнїејасын петкөдлөм (лїбө сөмын кақтывлөм) мыжкө да мыжкө содтө тајө образсө гөгөрвоомлы. Ме ногыс, ғырыс произведєнїејас серпасавлыны, кадсө жуždyда да паскыда серпасалөм могыс, зев бур тајө прїюмыд. Талөн ічөтїк, но удачној опыт комї літератураын ем-нын „Көза кезлө“-ын Педь Гењ петкөдө щөщ Парпоњос, (кодос мї помытам Ньобдинса Віттор „Вабергач“ сертї) і вөчө тајос јона удачноја. Нөшта ыжыд төдчанлуныс тајө прїюмлөн лөө, пондаскө ачыс авторыс төдөмөн асвозас кутны мог: петкөдлыны өтї мортос разнөј произведєнїејасын, разнөј кадө, разнөј положєнїејасын. Ічөтїк (сөмын өдвакө төдөмапырјөыс вөчөм) відлөг таз ұжавны Педь Гењлөн ем. „Коныштїсны“-ыс Трөш Педөр аслас нїмнас і самјаснас вужө „Сїктса асыв-ө“. Тајө прїюмыд вермас лоны зев плодотворнөјөн, сөмын колө бура велөдчыны Балзак творчество опыт вылын.

Статја мејам вывтї куза нұжалїс-да ме ог-нын понды сорнїтны Педь Гењ прєсајас јылыс да сыөн комїөдөм роч произведєнїејас јылыс. Прєсајас јывсыд кақтышта сөмын: „Зелласө“ мортыд вөчөма аслас вїстјас торпырїгјасыс (медгасө „Көјїнјас пурсөны“-ыс), вывтї суктөма лөөмторјасөн да артмөма мелодрама, кодос өдвакө он нїмты ањтыхудожественнөјнад. Та боксањ „Төрїча“-ыс сулалө јона-нын вылынжык. Төдчө, мыј Педь Гењ вермас лоны драматургөн.

Кузкод туј менам пондїс воны помлањ. Ог төд, јона-ө менам мөвпјасөј пондасны өткөдөн лоны статјаос лыддысјаскөд да сыкөд, код јылыс гїжөма, но ме кора најос ескыны: сөмын комї література сөвмөм понда төждысөмөн тујасї ме статјаос гїжігөн.

„Көјїнјас пурсөны“-ыс вылас ваядөдөм інын соціалїзмлыс вермөмлањ воөдчөмсө Педь Гењ петкөдлө паскыд ердвылө, чорыд тујјуж вылө петкөдөмөн. Аслас Педь Гењлөн өнөзса ужыс — соціалїстїческөј реалїзм стїлөн овладејтан паскыд ердвылө петөм-жө. Сїјө өнї чорыда-нын сулалө ас коквылас, кыз художественнөј комї прозалөн мастер. Сїам сылы јона озырмөдны комї художественнөј кыв, сїам артмөдавны уна жужды обобщєнїејаса да ловја образјаса куз вїстјас (а төд мїјан өнөз-на пөштї абу петкөдлөма промышленнөј строїтелство, с. в.), — ставыс тајө ужјөз сөветскөј комї писателјаслөн соціалїстїческөј рөфїна воын.

Мїјан пырса лозунгөн колө лоны — тувтчавны кадыс колтчытөг.

МЫҢ ВYЛЫН УЖАЛҢНЫ КОМІ ПІСАҒЕЛҒАС

1935 во сөветскөй коми художественнөй літературалы вөлі переломнөй воін. Коми сөветскөй писателҒас ботчисны ужавны ғырысҒык произведениҒеҒас вылын, пондисны пыдысаңҒык петкөдлыны Коми областын социалистическөй строїтельство нуөдөм да лозҒа јөзөс — социализм течыҒасөс. „Ударник“ журналын печатајтөм кык повест: Ізјур Іванлөн „Доменлөн мыҒ“ да ПедҒ ГеҒлөн „Сера кук“ — зев төдчана вермөм коми художественнөй прозаын. Поезија бөрја вонас омөла восковтис воҙө. Но колө став кывкутөмөн шуны, мыҒ тајө торсө колө відлавны кыҒ лөсөдчөм, вынҒас чукөртөм воҙө јона төдчымөн кыптөм вылө.

Тајө фактыс, мыҒ колан восаң коми сөветскөй писателҒас кутисны ужавны ғырысҒык произведениҒеҒас вылын, мыҒ төдчымөн кыптис произведениҒеҒаслөн идејно-художественнөй качестваыс, — а тајөс петкөдлө 1935 вога продукция, — тајө фактыс висталө сы јылыс, мыҒ коми художественнөй література сулалө выл этап воҙын, вывлаң бурнөја кыптан этап воҙын.

Комі сөветскөй писателҒас өні ужалөны тащөм гижөдҒас вылын:

М. Н. ЛЕБЕДЕВ — вуждөдалө роч кыв вылө коми произведениҒеҒас торја альманахын лөҙөм вылө (лөҙө Војвывса крај ГІЗ). Ужалө классиҒасөс комиөдөм вылын.

ГІМА ВЕН — ужалө „КыҒөм — Коми областын социализм строїтөмлөн јукөн“ очеркҒас, вистҒас серіја вылын. Чукөртө материал Помөсдин сикт исторіја јылыс. Лөсөдө воҒҒык-һин панлөм произведениҒе „Індустріјана“.

НОБДИНСА ВИТТОР — ужалө кык пјеса вылын: өтыс — Коми областлөн 15 вога достиҒениҒеҒас јылыс тема вылө; мөдыс — буржуазнөй националистҒасөс разоблачитөм куҒа тема вылө.

ВЫЛ ПАШ — гижө поэма „Мамлөн һимкоҒасөм“, комиөдө Н. ОстровскиҒыле роман „Как закалялась сталь“.

ИЗЖУР ИВАН—Комі областлы XV во тыріг кезлө гижө ичөтк повесть „Окмыс лун“ сиктса интеллигенция жылыс (агрономјас, учительјас). Сыыс кынзи гижалө поснык вистјас, новеллајас сталинскөј ударникјас жылыс да вөрлезыс стахановецјас жылыс. Ештөдө „Доменлон мыж“ торја кыгаон лезөм былө.

ПЕФ ГЕНЬ—лөсөдө сборник, кытчө пырасны кык повесть: „Гера кук“ да „Вөрса драма“.

СИМ ВАНЬ—гижө пјеса „Гидөр Оксін гозја“ комі том јөз жылыс тема былө. Чукөртө материал Лөзымлыс исторія гижөм былө.

И. ВОКАН—ужалө новеллајас вылын.

САНДРИК ЖОГОР—помалө повесть „Арај“. Отщощ ужалө кыјсөм жылыс поэма вылын.

П. ДОРОЖИН—ужалө гражданскөј война жылыс был повесть вылын.

Индөм јортјас кынзи вел гырыс гижөдјас вылын ужалөны: Луздор Вас, Ісаков, ШИМ да мукөд.

Став комі сөветскөј писательјас нуөдөны лөсөдчөм Комі областлы 15 во тыран јубилеј кезлө. Оні-нын лөсөдөны творческөј планјас, панөны был произведенијејас.

ЈУРИНДА ЛЫС

Лыстбок

Изјур Иван—Ласеј ђед кѳсјѳ јѳктыны (вист)	3
Ђима Вен—Јукмѳсѳ („919-ѳд“ нима поемаыс чукѳд)	7
Илла Пыстын—Јежыд во (историческѳј по- вестлы панас)	9
М. Љихачов—Мамѳкѳт понтасѳм (Комі пер- мјак кыв вылын)	21
Љѳк Ѳндреј—Паскыд ерд вылын (некы- мын мѳвнјас Пед-Гењ творчество јылыс)	27
Мыјјас вылын ужалѳны комі сѳветскѳј писательјас	53

Ив. № 19

Редколлегіја: М. доронін,
И. Шеболкін, И. Изјуров.

Отв. редактор М. доронін.

Обложка художник В. ПОЉАКОВЛѳН.

Техн. ред. М. Шестаков
Облит № 753. Зак. № 187. Тираж 1000 экз. Стат. форм. 62×94, 1/16. 36000 зн. в печ.
листе. 3,5 н. л. Сдано в производство 8/1-36 г. Подписано к печати 19/11-36 г.

Типография УМП, Дом Печати, г. Сыктывкар, Сев. край.

ГЕТÖМА ПРОИЗВОДСТВОÖ ДА РЕГЫд ПЕТАС

„УДАРНІК“ № 2

НОМЕРЫН:

Выл Паш—Пöрыс нїја улын. . (кывбур).

Пед Ген—Вöрса драма (віст).

Іву Степко—Пісмö (кывбур).

*Ілја Пыстін—Јежыд во (історическөј повестлы
панас).*

А. Размыслов—Тöлыса рытö (кывбур).

Івö Јогор—Выл керка (віст).

*В. Кірпотін Велікөј крїтік да публыціст (біб.
ліографїја).*

Журнал суçодны позö быд пöштöвöј отде-
ленїејас да пісмöновлöдлысјас пыр.

Торја номерјас нöбны Комі ПЗ магазинјасыс.

СУЗӦДӦЖ 1936 ВО ВЫЛӦ!

ХУДОЖЕСТВОА СӖВЕТСКӖЙ ЛЫТЕРАТУРА
КОМИ ЖУРНАЛ

УДАРНІК

ЛЕЗӖ СӖВЕТСКӖЙ ПИСАТЕЛЬЯС СОУЗЛӦН
КОМИ ПРАВЛЕНІЈЕ

ПЕТӖ БЫД ТӖЛЫСЫН ӦТЧЫД

„Ударник“ зик ӧти журнал Коми областын, кӧні печатйтӧны коми сӖветскӖй писателъяс ассыныс выль гижӧдъяссӧ (повестъяс, пјесаъяс, вјстъяс, кывбуръяс, фелъетонъяс, критическӖй статъясъяс).

„Ударник“ журнал тышкасӧ социалистическӖй пышкӧса, национальнӧй формаа культура стрӧйтӧм вӧсна, художествоа кывјӧн петкӧдлӧ Коми областын, Вожвыв крајын да став СӖвет сојузын социализм стрӧйтӧм; тӧдмӧдӧ сӖветскӖй роч да мувыв пролетарскӖй лытература медбур образецъясӧн, СССР-са торја национальностъясса лытератураъясӧн.

„Ударник“ журнал велӧдӧ да быдтӧ выль том гижыясӧс, сетӧ налы отсӧг.

„Ударник“ журналын участвуйтӧны: Акін пі, Біја Ӧгыр, Виль Паш, Васіл Паш, Вокан, Грїш Саиш, Доронін П., Жугыл, Ізјур Іван, Колегов Јогор, Луздор Вас, Лебедев М., Лъяхчев М. П., Мітрук Јак, Нъобдінса Віктор, Оботуров І. Ӧлдк Ӧндрей, Педъ Генъ, Піту Ӧнд, Пыетін Ілја, Пармазон, Размыслов, Сандрік Јогор, Сім Ван, Ёіма Венъ, Шыладорса Миш, ШІМ да мукӧд коми сӖветскӖй писателъяс да гижны заводитысъяс, художникъяс: В. Поляков да М. Безносос.

ЖУРНАЛ СУЗӖДАН ДОН: 3 тӧлыс кезлӧ 2 ш. 50 ур.

6 " " 5 " " "
12 " " 10 " " "

„Ударник“ журнал колӧ лоны быд колхозын, лыддысан керкаын, школаын, клубын, гӧрд пелӧсын, вӧр баракын, быд вӧрлеыс-ударник ордын, колхозник-ударник ордын, быд ордын, коді интересуйтӧ коми художественнӧй лытература быдмӧмӧн.

ЖУРНАЛ сузӧдны позӧ быд поштӧвӧй отделеніјеыс да писмӧновлӧдлысъяс пыр. Торја номеръяс нӧбны Коми ГІЗ магазінъясыс.